

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

εκδδα

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

**ΕΘΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

**ΚΖ' ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ
ΤΕΛΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ**

ΤΙΤΛΟΣ

**Αξιολόγηση επιπτώσεων προγραμμάτων και δημόσιων
πολιτικών:
Μέθοδοι, εργαλεία, εφαρμογές.**

ΤΜ. ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ : ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

Επιβλέπων:

Γκούμας Μιχαήλ

Σπουδάστρια:

Πανταβού – Κλάδη Ελένη

ΑΘΗΝΑ - 2022

**Αξιολόγηση επιπτώσεων προγραμμάτων και δημόσιων
πολιτικών: Μέθοδοι, εργαλεία, εφαρμογές.**

ΕΣΔΔΑ,

Πανταβού – Κλάδη Ελένη,

© 2022

Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος

ΔΗΛΩΣΗ

«Δηλώνω ρητά ότι, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας, δεν παραβιάζει καθ' οιονδήποτε τρόπο πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής».

Αθήνα, 20 /05 /2022

Υπογραφή

Πανταβού-Κλάδη Ελένη

Περίληψη

Κοινό στοιχείο κάθε αναπτυξιακής προσπάθειας, προγράμματος ή δημόσιας πολιτικής, είναι η επίτευξη αλλαγών, οι οποίες έχουν μεγαλύτερη ή μικρότερη επίδραση, θετική ή αρνητική, στα ισχύοντα δεδομένα. Στο πλαίσιο αυτό, το κεντρικό ερώτημα που τίθεται είναι πώς μπορούν να αξιολογηθούν η επίδοση και η επίδραση μιας παρέμβασης με τρόπο σαφή, δυναμικό, αξιόπιστο και ευέλικτο.

Οι αξιολογήσεις επιπτώσεων είναι μελέτες που επιχειρούν να μετρήσουν την αιτιώδη επίδραση ενός έργου, ενός προγράμματος ή μιας δημόσιας πολιτικής σε μία συγκεκριμένη διάσταση ενδιαφέροντος αποτελώντας ένα βασικό εργαλείο που μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής για την επαλήθευση και βελτίωση της ποιότητας, της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας των παρεμβάσεων σε διάφορα στάδια υλοποίησης.

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι η ανάλυση των δύο βασικών προσεγγίσεων που χρησιμοποιούνται κατά την αξιολόγηση επιπτώσεων: α. της αξιολόγησης με βάση τη θεωρία (Theory Based Impact Evaluation) και β. της μεθόδου του αντιπαραδείγματος (Counterfactual Impact Evaluation) καθώς και η συσχέτισή τους με τους τύπους των αξιολογούμενων παρεμβάσεων. Ως εφαρμογή των ανωτέρω, πραγματοποιήθηκε εκτενής μελέτη εκθέσεων αξιολόγησης, οι οποίες καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα αναπτυξιακών προγραμμάτων και πολιτικών με σκοπό την εξαγωγή βασικών συμπερασμάτων ως προς την επιλογή της κατάλληλης, ανά περίπτωση, μεθόδου αξιολόγησης.

Τέλος, εκπονήθηκε αναλυτική περιγραφή του περιεχομένου και της μεθοδολογίας της αξιολόγησης επιπτώσεων από την εφαρμογή της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης (RIS3) της περιόδου 2014-2020.

Λέξεις – Κλειδιά: Αξιολόγηση Επιπτώσεων, Αξιολόγηση με βάση τη θεωρία, Μέθοδος Αντιπαραδείγματος, κριτήρια αξιολόγησης, αξιολογικά ερωτήματα, Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης (ΣΕΕ).

Abstract

Every development venture, program or public policy meet common ground in the accomplishment of changes, which have a minor or a major effect, positive or negative in the current status quo. In this context, the main point in question is how the performance and effect of an intervention can be evaluated in a clear, dynamic, reliable, and flexible manner.

Impact Evaluations are studies, which aim to measure the causal effect of a project a program or a public policy from a specific standpoint of interest and they are considered to be a fundamental instrument for policy makers in order to corroborate and improve the quality, efficiency and effectiveness of the interventions over its various implementation stages.

The main subject of the current study is to analyze two basic approaches that are used during the assessment of the consequences: a. Theory Based Impact Evaluation and b. Counterfactual Impact Evaluation, as well as examine their correlation with the types of interventions under assessment.

In order to implement the above, an extensive evaluation report research was conducted, which cover a broad range of development programs and policies, which aim to extract solid conclusions concerning the selection of the most appropriate, according to the specific case, evaluation method.

Lastly, a detailed description was carried out concerning the content and the methodology of the impact evaluation for the implementation of Smart Specialization Strategy (RIS3) over the period of 2014-2020.

Keywords: Impact evaluation, theory-based impact evaluation, Counterfactual Impact evaluation, evaluation criteria, evaluation questions, Smart Specialization Strategy.

Πρόλογος

Το παρόν πόνημα αποτελεί την τελική εργασία στο πλαίσιο της ολοκλήρωσης της φοίτησης στην Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης, στο Τμήμα Γενικής Διοίκησης, της ΚΖ' εκπαιδευτικής σειράς «Δημήτριος Τζανάκης».

Η εκπόνηση της εργασίας θα ήταν αδύνατη χωρίς την πολύτιμη και ουσιαστική συμβολή του επιβλέποντος καθηγητή, κυ Μιχαήλ Γκούμα, Διδάκτορος Μηχανικού ΕΜΠ, στελέχους της Ειδική Υπηρεσίας Στρατηγικής, Σχεδιασμού και Αξιολόγησης (ΕΥΣΣΑ). Ο κος Γκούμας, μου παρείχε την απαραίτητη καθοδήγηση και τις κατευθύνσεις για να κατανοήσω, να αποκωδικοποιήσω και να αποδώσω με τρόπο δομημένο ένα θέμα απαιτητικό, όπως αυτό της αξιολόγησης επιπτώσεων. Τον ευχαριστώ θερμά για την πολύτιμη βοήθειά του, τις καίριες παρατηρήσεις του και την ενθάρρυνσή του σε όλο το διάστημα της συγγραφής της εργασίας.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου και τους φίλους μου για την ηθική τους συμπαράσταση κατά τον τελευταίο ενάμιση χρόνο.

Περιεχόμενα

Πίνακας Συντμήσεων και Συντομογραφιών	9
Εισαγωγή.....	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Ανάλυση των μεθόδων και των εργαλείων που χρησιμοποιούνται κατά την αξιολόγηση επιπτώσεων	13
1.1. Αξιολόγηση επιπτώσεων (έννοια – ορισμοί)	13
1.2. Μέθοδοι και εργαλεία αξιολόγησης επιπτώσεων	14
1.3. Αξιολόγηση Επιπτώσεων με βάση τη θεωρία (Theory Based Impact Evaluation) 14	
1.3.1. Θεωρία της Αλλαγής (Theory of Change)	16
1.3.2. Ρεαλιστική Αξιολόγηση (Realistic Evaluation)	16
1.3.3. Ανάλυση Συνεισφοράς (Contribution Analysis).....	17
1.3.4. Ανίχνευση Διαδικασιών (Process Tracing).....	18
1.3.5. Συμβολή της TBIE στην αξιολόγηση μιας παρέμβασης.....	18
1.3.6. Πρακτική Εφαρμογή της TBIE	20
1.4. Μέθοδος Αντιπαραδείγματος για την Αξιολόγηση Επιπτώσεων (Counterfactual Impact Evaluation)	22
1.4.1. Σύγκριση ωφελούμενων πριν και μετά την παρέμβαση	24
1.4.2. Σύγκριση ωφελούμενων και μη ωφελούμενων.....	25
1.4.3. Η Μέθοδος «διαφορά στις διαφορές» (Difference-in-Differences).....	27
1.4.4. Πρακτική Εφαρμογή της CIE	30
1.5. Συμπεράσματα	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Εφαρμογή εργαλείων αξιολόγησης επιπτώσεων	36
2.1. Συνοπτική παρουσίαση μελετών αξιολογήσεων επιπτώσεων	36
2.2. Συμπεράσματα	51
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Αξιολόγηση επιπτώσεων από την εφαρμογή της ΣΕΕ	55
3.1. ΣΕΕ – Βασικά Χαρακτηριστικά.....	55
3.1.1. Οι Στρατηγικές Έρευνας και Καινοτομίας για την Έξυπνη Εξειδίκευση στην Ελλάδα	56
3.1.2. Σύστημα Παρακολούθησης και Αξιολόγησης της ΣΕΕ.....	58
3.1.3 Αξιολόγηση της Προγραμματικής Περιόδου 2014-2020	60
3.2. Κριτήρια Αξιολόγησης.....	61

3.2.1. Συνάφεια	61
3.2.2. Αποδοτικότητα	62
3.2.3. Αποτελεσματικότητα.....	62
3.2.4 Μακροπρόθεσμα αποτελέσματα	63
3.2.5 Βιωσιμότητα.....	64
3.3. Πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για την ανάθεση του έργου «Αξιολόγηση επιπτώσεων της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης 2014 -2020»	65
3.4. Κύρια ερωτήματα Αξιολόγησης ΣΕΕ 2014-2020	66
3.5. Μέθοδοι και Εργαλεία Αξιολόγησης ΣΕΕ 2014-2020.....	68
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Γενικά Συμπεράσματα – Επίλογος.....	74
Βιβλιογραφικές αναφορές.....	76

Πίνακας Εικονογράφησης

Εικόνα 1. Γραφική απεικόνιση της προσέγγισης Difference In Differences.....	29
Box 1. Δειγματοληψία – Μέγεθος δείγματος n	31
Εικόνα 2. Μέθοδοι αξιολόγησης επιπτώσεων αναλόγως του n.....	34
Πίνακας 1. Μελέτες Αξιολόγησης Επιπτώσεων	36
Πίνακας 2. Αξιολόγηση Επιπτώσεων από την εφαρμογή της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης 2014- 2020	69

Πίνακας Συντμήσεων και Συντομογραφιών

CIE	Counterfactual Impact Evaluation
DID	Difference – In - Differences
IE	Impact Evaluation
TBIE	Theory Based Impact Evaluation
ΔΑ	Διαχειριστική Αρχή/ Διαχειριστικές Αρχές
ΔΕΑ	Διαδικασία Επιχειρηματικής Ανακάλυψης
E&A	Έρευνα & Ανάπτυξη
ΕΔΕΤ	Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΠ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΕΠΑνΕΚ	Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα & Καινοτομία»
ΕΣΕΕ	Εθνική Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης
ΕΣΠΑ	Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης
ΕΤΠΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΕΥΣΣΑ	Ειδική Υπηρεσία Στρατηγικής, Σχεδιασμού και Αξιολόγησης
ΜΜΕ	Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΠΠ	Προγραμματική Περίοδος
ΠΣ	Πολιτική Συνοχής
ΣΕΕ	Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης
ΣΠ	Συστημική Παρέμβαση

Εισαγωγή

Ο προσδιορισμός και η ποσοτικοποίηση των επιπτώσεων που προκύπτουν από την εφαρμογή προγραμμάτων και δημόσιων πολιτικών βρίσκονται στο επίκεντρο της αξιολόγησης των παρεμβάσεων κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης. Συνιστούν, επίσης, ένα σημαντικό εργαλείο λήψης τεκμηριωμένων αποφάσεων για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής καθώς τους βοηθά να κατανοήσουν τι λειτουργεί, γιατί, για ποιον και σε ποια πλαίσια.

Η αξιολόγηση επιπτώσεων αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης ατζέντας χάραξης πολιτικής που βασίζεται σε στοιχεία (evidence-based policy making). Αυτή η αυξανόμενη παγκόσμια τάση χαρακτηρίζεται από τη μετατόπιση της εστίασης από τις εισροές στα αποτελέσματα αναδιαμορφώνοντας, ως εκ τούτου, τον τομέα της δημόσιας πολιτικής. Η εστίαση στα αποτελέσματα δεν αποτελεί μόνο ένα μέσο καθορισμού και παρακολούθησης εθνικών και διεθνών στόχων, αλλά γίνεται ένα ολοένα και περισσότερο απαραίτητο εργαλείο των διαχειριστών των προγραμμάτων για την ενίσχυση της λογοδοσίας, την κατανομή του προϋπολογισμού και τη διαμόρφωση των προγραμμάτων και των πολιτικών αποφάσεων εν γένει.

Σε διεθνές επίπεδο, οι αξιολογήσεις επιπτώσεων αποτελούν κεντρικό σημείο για την οικοδόμηση γνώσεων σχετικά με την αποτελεσματικότητα των αναπτυξιακών προγραμμάτων καταδεικνύοντας τι λειτουργεί και τι όχι. Κεντρική πρόκληση για την πραγματοποίηση μιας αποτελεσματικής αξιολόγησης επιπτώσεων είναι ο εντοπισμός της αιτιώδους σχέσης μεταξύ του προγράμματος ή της πολιτικής και των προσδοκώμενων αποτελεσμάτων. Για παράδειγμα, ένα νέο πρόγραμμα σπουδών αύξησε τις βαθμολογίες στα διαγωνίσματα των μαθητών; Η συμπερίληψη μη γνωστικών δεξιοτήτων ως μέρος ενός προγράμματος κατάρτισης νέων, ήταν επιτυχής στην προώθηση της επιχειρηματικότητας και την αύξηση των εισοδημάτων;

Από τα ανωτέρω γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι μια ορθώς σχεδιασμένη και εφαρμοσμένη αξιολόγηση επιπτώσεων είναι σε θέση να παρέχει αξιόπιστα στοιχεία που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη βελτίωση ενός αναπτυξιακού προγράμματος ή μιας δημόσιας πολιτικής.

Αντικείμενο της εργασίας είναι η ανάλυση των μεθόδων και των εργαλείων που χρησιμοποιούνται κατά την αξιολόγηση επιπτώσεων και η συσχέτισή τους με τους τύπους των αξιολογούμενων παρεμβάσεων. Το Κύριο Μέρος της αποτελείται από τρία κεφάλαια, τα οποία διαρθρώνονται ως ακολούθως. Στο πρώτο κεφάλαιο, αναλύεται το θεωρητικό πλαίσιο της αξιολόγησης επιπτώσεων, οι σχετικές έννοιες και ορισμοί καθώς και οι δύο βασικές μεθοδολογίες που ακολουθούνται διεθνώς, η αξιολόγηση επιπτώσεων με βάση τη θεωρία και η μέθοδος του αντιπαραδείγματος. Στο δεύτερο κεφάλαιο εξετάζονται πρακτικά ζητήματα εφαρμογής των προαναφερόμενων μεθόδων και ειδικότερα η συσχέτιση του είδους της αξιολογούμενης παρέμβασης με την εφαρμοζόμενη μέθοδο, μέσω της επισκόπησης ενός συνόλου παραδειγμάτων και μελετών αξιολόγησης επιπτώσεων. Στο τρίτο κεφάλαιο, επιχειρείται πρακτική εφαρμογή των μεθόδων και των εργαλείων τα οποία αναλύθηκαν στα δύο προηγούμενα κεφάλαια μέσω της περιγραφής του περιεχομένου και της μεθοδολογίας αξιολόγησης επιπτώσεων από την εφαρμογή της ΣΕΕ της ΠΠ 2014-2020. Τέλος, στον επίλογο, συνοψίζονται τα βασικά συμπεράσματα της εργασίας.

Για την εκπόνηση της εργασίας, ακολουθήθηκε η μεθοδολογία της ποιοτικής έρευνας με μελέτη και επισκόπηση της βιβλιογραφίας και μιας σειράς από μελέτες περιπτώσεων για την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τις υπό εξέταση μεθόδους. Συγκεκριμένα, αξιοποιήθηκε η διαθέσιμη διεθνής βιβλιογραφία, εκθέσεις διεθνών οργανισμών, όπως ο ΟΗΕ και η Διεθνής Τράπεζα, άρθρα δημοσιευμένα σε επιστημονικά περιοδικά, καθώς και εκθέσεις αξιολόγησης των προγραμμάτων του ΕΣΠΑ. Τα όποια ποσοτικά δεδομένα παρουσιάζονται, δεν αποτελούν αποτέλεσμα πρωτογενούς έρευνας, καθώς αντλήθηκαν από δημόσια προσβάσιμες βάσεις δεδομένων.

Τα Κύρια Ερευνητικά Ερωτήματα στα οποία καλείται να απαντήσει η εργασία είναι τα εξής:

- Ποιες είναι οι κύριες προσεγγίσεις αξιολόγησης επιπτώσεων στη διεθνή βιβλιογραφία και ποια η εφαρμογή τους ανάλογα με το εκάστοτε πλαίσιο;
- Ποια είναι τα βασικά ερωτήματα στα οποία καλείται να απαντήσει η αξιολόγηση και πώς αυτά αναδιαμορφώνονται ανάλογα με το είδος της παρέμβασης;

- Ποια είναι τα βασικά ευρήματα από την επισκόπηση εκθέσεων αξιολόγησης αναπτυξιακών προγραμμάτων κατά την τελευταία δεκαετία και ποια διδάγματα μπορούν να αντληθούν ως προς τις μεθόδους και τις τεχνικές αξιολόγησης;
- Πώς τα ανωτέρω συμπεράσματα και ευρήματα είναι δυνατό να αξιοποιηθούν κατά τη σύνταξη μίας πρόσκλησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος για την ανάθεση του έργου της αξιολόγησης των επιπτώσεων από την υλοποίηση της ΣΕΕ της ΠΠ 2014 – 2020;

Μέσω αυτής της περιγραφικής έρευνας, η εργασία επιχειρεί μια εις βάθος ανάλυση των δύο βασικών μεθόδων αξιολόγησης επιπτώσεων, εξηγώντας τις προϋποθέσεις που πρέπει να συντρέχουν για να παρέχουν αμερόληπτες εκτιμήσεις και παρέχει παραδείγματα για το πώς έχουν εφαρμοστεί στην πράξη, τόσο σε αναπτυγμένες όσο και σε αναπτυσσόμενες οικονομίες.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, το σύστημα και τα εργαλεία αξιολόγησης αποτελούν καίριο σημείο για τη διαμόρφωση και την ορθή εφαρμογή των προγραμμάτων καθώς μπορούν να εντοπίσουν αποκλίσεις από τους τιθέμενους στόχους και να καθοδηγήσουν διορθωτικές ενέργειες. Ταυτόχρονα, μηνύματα από τον διεθνή ακαδημαϊκό χώρο καταδεικνύουν την ανάγκη για καλύτερες αξιολογήσεις, λόγω των τεράστιων επενδύσεων σε αναπτυξιακές πολιτικές κατά τις τελευταίες δεκαετίες.

Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, η παρούσα εργασία, από επιστημονική άποψη, μπορεί να συμβάλει άμεσα στη βελτίωση της ποιότητας των αξιολογήσεων επιπτώσεων στον δημόσιο τομέα. Η δυναμική αυτή συμβολή καθίσταται εμφανέστερη αν ληφθεί υπόψη ο περιορισμένος αριθμός σχετικών δημοσιεύσεων και εφαρμογών στον ελληνικό χώρο. Η βελτίωση της ποιότητας των αξιολογήσεων αναμένεται να έχει θετικό αντίκτυπο στη διαφάνεια όσον αφορά τη διαχείριση των δημόσιων πόρων και τη λογοδοσία. Από πρακτικής άποψης, η προστιθέμενη αξία της, έγκειται στο ότι για πρώτη φορά στην Ελλάδα προσεγγίζεται το ζήτημα της αξιολόγησης επιπτώσεων από την υλοποίηση της ΣΕΕ, μίας στρατηγικής με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, που συγκεντρώνει το ενδιαφέρον των εθνικών αρχών αλλά και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Επομένως, η εργασία αυτή μπορεί να αποτελέσει μία βάση για την αξιολόγηση αντίστοιχων αναπτυξιακών παρεμβάσεων στο μέλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Ανάλυση των μεθόδων και των εργαλείων που χρησιμοποιούνται κατά την αξιολόγηση επιπτώσεων

1.1. Αξιολόγηση επιπτώσεων (έννοια – ορισμοί)

Υπάρχουν δύο βασικές προσεγγίσεις στη βιβλιογραφία για τον ορισμό της αξιολόγησης επιπτώσεων. Η πρώτη εστιάζει στο περιεχόμενο ενώ η δεύτερη στις μεθόδους. Ένας ευρέως χρησιμοποιούμενος ορισμός του περιεχομένου του «αντικτύπου» στον τομέα της διεθνούς ανάπτυξης μπορεί να βρεθεί στο λεξικό του ΟΟΣΑ/DAC¹: «...θετικές και αρνητικές, πρωτογενείς και δευτερογενείς μακροπρόθεσμες επιπτώσεις που παράγονται από μια αναπτυξιακή παρέμβαση, άμεσα ή έμμεσα, σκόπιμα ή ακούσια»

Αυτός ο ορισμός:

- Περιλαμβάνει την αναζήτηση οποιουδήποτε αποτελέσματος, όχι μόνο όσων τίθενται ως στόχοι.
- Αναγνωρίζει ότι «παράγονται» επιπτώσεις από την παρέμβαση.
- Αναγνωρίζει ότι οι επιπτώσεις μπορεί να είναι θετικές και αρνητικές.
- Εστιάζει στις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της παρέμβασης.

Οι ορισμοί που βασίζονται στη μεθοδολογία τείνουν να ερμηνεύονται περισσότερο στενά.

Η Παγκόσμια Τράπεζα² ορίζει την αξιολόγηση επιπτώσεων σε όρους απόδοσης: «...αξιολόγηση των αλλαγών στην ευημερία των ατόμων, των νοικοκυριών, των κοινοτήτων ή των εταιρειών που μπορούν να αποδοθούν σε ένα συγκεκριμένο έργο, πρόγραμμα ή πολιτική».

Το Διεθνές Ινστιτούτο για την Αξιολόγηση Επιπτώσεων³, το οποίο ειδικεύεται στο εν λόγω πεδίο, ορίζει την αξιολόγηση επιπτώσεων μέσω της λογικής του

¹ DAC Glossary of Key Terms and Concepts - OECD

² Gertler, P., Martinez, S., Premand, P., Rawlings, L., Vermeersch, C., (2016). World Bank Group.

³ White, H., (2010). International Initiative for Impact Evaluation (3ie)

αντιπαραδείγματος: « Είναι η διαφορά στον δείκτη ενδιαφέροντος (Y) με την παρέμβαση (Y1) και χωρίς την παρέμβαση (Y0), δηλαδή ο αντίκτυπος ισούται $Y1 - Y0$ ».

Η σύγκριση του περιεχομένου των παραπάνω ορισμών, καταδεικνύει μια λογική απομάκρυνσης από την επικέντρωση στις πειραματικές μεθόδους, καθώς οι τελευταίες εστιάζουν μάλλον σε ηθελημένα παρά σε ακούσια αποτελέσματα, υποθέτουν άμεσους δεσμούς μεταξύ των παρεμβάσεων και των αποτελεσμάτων και συνήθως αναζητούν αποδεικτικά στοιχεία βραχυπρόθεσμα παρά μακροπρόθεσμα.

1.2. Μέθοδοι και εργαλεία αξιολόγησης επιπτώσεων

Υπάρχουν δύο εννοιολογικά διακριτές προσεγγίσεις στον τομέα της αξιολόγησης επιπτώσεων.⁴

Η πρώτη προσέγγιση αφορά στην καθιέρωση μιας θεωρίας πίσω από μια παρέμβαση και στην αξιολόγηση της βάσει αυτής, προκειμένου να κριθεί η συμβολή της παρέμβασης στα παρατηρούμενα αποτελέσματα (Theory Based Impact Evaluation).

Η δεύτερη προσέγγιση επικεντρώνεται στο αν μια δεδομένη παρέμβαση παράγει τα επιθυμητά αποτελέσματα σε κάποια διάσταση ενδιαφέροντος. Το βασικό ερώτημα που τίθεται εδώ είναι: "Κάνει η εν λόγω παρέμβαση τη διαφορά;" Η απάντηση σε αυτό το ερώτημα δίνεται μέσω εντοπισμού και εκτίμησης των αιτιακών επιπτώσεων με τη μέθοδο του αντιπαραδείγματος (Counterfactual Impact Evaluation).

Οι δύο αυτές προσεγγίσεις παρουσιάζονται αναλυτικότερα στη συνέχεια.

1.3. Αξιολόγηση Επιπτώσεων με βάση τη θεωρία (Theory Based Impact Evaluation)

Τα τελευταία σαράντα χρόνια, πολλοί αναλυτές στον τομέα της ανάλυσης επιπτώσεων⁵ συνέβαλαν στην ανάπτυξη της προσέγγισης αξιολόγησης που είναι προσανατολισμένη στη θεωρία.

⁴ European Commission (2013). EVALSED - The resource for the evaluation of Socio-Economic Development : Sourcebook - Method and techniques.

⁵ Suchman, 1967; Chen and Rossi, 1980; Weiss, 1995; Pawson and Tilley, 1997; Rogers et al., 2008; Donaldson, 2007

Η προσέγγιση TBIE βασίζεται σε εμπειρικά ελεγχόμενες υποθέσεις των υπευθύνων χάραξης πολιτικής, των διαχειριστών προγραμμάτων ή άλλων ενδιαφερόμενων μερών, που συνδέονται λογικά μεταξύ τους. Αυτές οι θεωρίες εκφράζουν τη λογική της παρέμβασης μιας πολιτικής: ενέργειες πολιτικής, με την κατανομή ορισμένων οικονομικών πόρων (εισροών), οι οποίες στοχεύουν στην παραγωγή προγραμματισμένων εκροών, μέσω των οποίων αναμένεται να επιτευχθούν τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα όσον αφορά την ευημερία και την πρόοδο ενός πληθυσμού. Τα πραγματικά αποτελέσματα εξαρτώνται τόσο από την αποτελεσματικότητα της πολιτικής όσο και από άλλους παράγοντες που επηρεάζουν τα αποτελέσματα, συμπεριλαμβανομένου του πλαισίου εντός του οποίου λαμβάνει χώρα. Ουσιώδης πτυχή της αποτελεσματικότητας της πολιτικής είναι οι μηχανισμοί που κάνουν την παρέμβαση να λειτουργήσει, οι οποίοι περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων τις επιθυμίες, τις γνώσεις και άλλες διαδικασίες λήψης αποφάσεων που επηρεάζουν συμπεριφορικές επιλογές και ενέργειες.

Η προσέγγιση TBIE διερευνά, εν ολίγοις, τους μηχανισμούς που κρίνονται ως σημαντικοί για την επιτυχία μιας πολιτικής, και τους συγκρίνει με στοιχεία που βασίζονται στην έρευνα. Εστιάζει στη θεωρία παρέμβασης⁶, στοχεύοντας να την εντοπίσει, να τη διατυπώσει, να τη δοκιμάσει και αν χρειαστεί, να τη βελτιώσει.

Η θεωρία αυτή έχει στον πυρήνα της δύο ζωτικής σημασίας συνιστώσες, την εννοιολογική και την εμπειρική. Εννοιολογικά, οι αξιολογήσεις που βασίζονται στην TBIE, διατυπώνουν μια θεωρία πολιτικής ή προγράμματος ενώ εμπειρικά, επιδιώκουν να δοκιμάσουν αυτή τη θεωρία, να διερευνήσουν εάν, γιατί ή πώς οι πολιτικές ή τα προγράμματα προκαλούν επιδιωκόμενα ή παρατηρούμενα αποτελέσματα. Αυτός ο έλεγχος των θεωριών μπορεί να γίνει με βάση υπάρχοντα ή νέα δεδομένα, τόσο ποσοτικά (πειραματικά και μη) όσο και ποιοτικά.

Η προσέγγιση TBIE δεν εφαρμόζει μια ιεραρχία μεθόδων έρευνας, ούτε ευνοεί κάποιες έναντι άλλων. Η επιλογή μεταξύ των μεθόδων εξαρτάται από το εκάστοτε σχέδιο αξιολόγησης και θα πρέπει να επιλεγούν βάσει της καταλληλότητάς τους να απαντήσουν στις ερωτήσεις της αξιολόγησης.

---

⁶ Intervention Theory

Πολλές πρακτικές και μέθοδοι αξιολόγησης TBIE αναπτύσσονται και προωθούνται από τους αξιολογητές κατά τα τελευταία χρόνια, όπως η Θεωρία Αλλαγής (Theory of Change), η Ρεαλιστική Αξιολόγηση (Realistic Evaluation), η Ανάλυση Συνεισφοράς (Contribution Analysis), και η Ανίχνευση Διαδικασιών (Process Tracing). Και οι τέσσερις αυτές προσεγγίσεις στοχεύουν στην κατανόηση της αιτιολογικής αλυσίδας που συνδέει τα παρατηρούμενα αποτελέσματα με μια παρέμβαση, δηλαδή «αναζητούν στοιχεία για να τεκμηριώσουν εάν η συγκεκριμένη θεωρία αλλαγής ενός προγράμματος συνέβη στην πράξη...»⁷

1.3.1. Θεωρία της Αλλαγής (Theory of Change)

Η θεωρία της αλλαγής αποτελεί ένα μοντέλο που δείχνει πώς αναμένεται να λειτουργήσει μια παρέμβαση, παρουσιάζοντας και εξηγώντας τα διάφορα βήματα στην αιτιολογική αλυσίδα, από τις δράσεις της παρέμβασης έως τα αποτελέσματα και τις επιπτώσεις⁸. Μια ορθά σχεδιασμένη θεωρία της αλλαγής αναγνωρίζει τον ρόλο των βασικών ενδιαφερομένων μερών κατά μήκος της αλυσίδας και τις προϋποθέσεις για να λειτουργήσει η παρέμβαση. Επιπλέον, διευκρινίζει τους κινδύνους καθώς και άλλους εξωτερικούς παράγοντες που ενδέχεται να επηρεάσουν τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Περαιτέρω, μια πλήρως ανεπτυγμένη θεωρία της αλλαγής θα πρέπει να εξετάζει ακούσια αποτελέσματα και αντιφατικές μεταξύ τους εξηγήσεις.

1.3.2. Ρεαλιστική Αξιολόγηση (Realistic Evaluation)

Η προσέγγιση της ρεαλιστικής αξιολόγησης είναι περισσότερο ένας τρόπος σκέψης παρά μια μέθοδος, επομένως μπορεί να ενσωματωθεί σχεδόν στο σύνολο των αξιολογήσεων. Βασίζεται στην αρχή ότι αιτιώδεις διαδικασίες (που ονομάζονται «μηχανισμοί») λειτουργούν (ή όχι) σε ορισμένα πλαίσια για να παράγουν αποτελέσματα (Context + Mechanism = Outcome). Οι ρεαλιστικές αξιολογήσεις στοχεύουν να εξηγήσουν πώς διαφορετικοί μηχανισμοί παράγουν διαφορετικά αποτελέσματα σε διαφορετικά περιβάλλοντα. Ως εκ τούτου, υποθέτουν ότι τίποτα δε λειτουργεί παντού ή για όλους, και ότι το πλαίσιο είναι αυτό που κάνει τη διαφορά στα αποτελέσματα ενός

---

⁷ White, H., Phillips, D., (2012)

⁸ Mayne, J., Stern, E., (2013)

προγράμματος. Κατά συνέπεια, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής χρειάζεται να κατανοήσουν πώς και γιατί τα προγράμματα λειτουργούν ή δε λειτουργούν σε διαφορετικά περιβάλλοντα, ώστε να είναι καλύτερα προετοιμασμένοι για τη λήψη αποφάσεων ανάλογα με το εκάστοτε πλαίσιο.

Ως εκ τούτου, μια ρεαλιστική ερευνητική ερώτηση εν προκειμένω δεν περιορίζεται στο αν λειτούργησε η παρέμβαση, αλλά περιέχει και στοιχεία για το πώς και γιατί λειτούργησε, για ποιον, σε ποιο βαθμό, υπό ποιες συνθήκες και σε ποια διάρκεια.

1.3.3. Ανάλυση Συνεισφοράς (Contribution Analysis)

Η ανάλυση συνεισφοράς είναι μια προσέγγιση μέτρησης της απόδοσης η οποία στοχεύει να καθορίσει τη συμβολή ενός προγράμματος στα επιθυμητά αποτελέσματα. Αναγνωρίζει ότι τα αποτελέσματα παράγονται από πολλές αιτίες ταυτόχρονα, καμία εκ των οποίων δεν ευθύνεται εξ ολοκλήρου για το αποτέλεσμα.

Οι αξιολογήσεις στην πράξη, προσπαθούν να προσδιορίσουν εάν έχει επιτευχθεί το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα μιας παρέμβασης και - εάν έχει όντως επιτευχθεί- να το αποδώσουν σε αυτήν. Ωστόσο, το πραγματοποιηθέν αποτέλεσμα δεν πρέπει να συγχέεται με την απόδειξη της απόδοσης σε αυτό. Η απόδοση περιλαμβάνει αιτιακούς συνδέσμους και συμπεράσματα μεταξύ συγκεκριμένων παρεμβάσεων και των παρατηρούμενων αλλαγών τους. Ο προσδιορισμός της συμβολής ενός προγράμματος στο αποτέλεσμα είναι ζωτικής σημασίας τόσο για την αξία του προγράμματος όσο και για τη λήψη αποφάσεων σχετικά με τη μελλοντική του κατεύθυνση. Στην πράξη, ωστόσο, ο προσδιορισμός του εάν ένα αποτέλεσμα προκλήθηκε από ένα πρόγραμμα ή από άλλους εξωτερικούς παράγοντες είναι μια εξαιρετικά δύσκολη και δαπανηρή διαδικασία.

Η μέθοδος της ανάλυσης συνεισφοράς, δεν επιχειρεί μια οριστική αιτιακή σύνδεση ενός προγράμματος με τα επιθυμητά αποτελέσματα, αλλά επιδιώκει να παρέχει εύλογα στοιχεία που μπορούν να μειώσουν την αβεβαιότητα σχετικά με τη διαφορά που κάνει ένα πρόγραμμα στα παρατηρούμενα αποτελέσματα.⁹

---

⁹ Mayne, J., (2008)

1.3.4. Ανίχνευση Διαδικασιών (Process Tracing)

Η μέθοδος της ανίχνευσης διαδικασιών εξετάζει τη σχέση μέσω αιτιακών μηχανισμών μεταξύ των παρατηρούμενων μεταβλητών, σε συγκεκριμένες περιπτώσεις. Ουσιαστικά, εστιάζει στην καθιέρωση του αιτιακού μηχανισμού, με την εξέταση της προσαρμογής μιας θεωρίας στα ενδιάμεσα βήματα της παρέμβασης. Οι αναλυτές που χρησιμοποιούν την ανίχνευση διεργασιών θέτουν το ερώτημα «πώς το «X» παράγει μια σειρά συνθηκών που συνδέονται κατά κάποιο τρόπο (ή δε συνδέονται) για να παράγουν το «Y»;» Οδηγούνται, έτσι, σε ορισμένα αποτελέσματα, και μέσω της συγκεκριμένης διαδικασίας επικυρώνουν θεωρητικές προβλέψεις και υποθέσεις.

1.3.5. Συμβολή της TBIE στην αξιολόγηση μιας παρέμβασης

α) Πριν την εφαρμογή της παρέμβασης

Για τη διαπίστωση της αποτελεσματικότητας μιας νέας παρέμβασης, μπορεί να γίνει ανάλυση της θεωρίας στην οποία βασίζεται η παρέμβαση αυτή. Η αξιολόγηση προσπαθεί επί της ουσίας να ανοίξει το «μαύρο κουτί» της παρέμβασης θέτοντας ορισμένα ερωτήματα, όπως:

«Ποιοι είναι οι μηχανισμοί που κάνουν την παρέμβαση να λειτουργήσει;»

«Πόσο εύλογο είναι ότι αυτοί οι μηχανισμοί ευθύνονται όντως για τη λειτουργία της παρέμβασης;»

Για να εντοπιστούν αυτοί οι μηχανισμοί, πρέπει να πραγματοποιηθεί μια σειρά ενεργειών, όπως αναζήτηση σε έγγραφα, συνεντεύξεις, έρευνες πεδίου που απαντούν στο ερώτημα: «Γιατί θεωρείται ή είναι ευκταίο ότι η νέα παρέμβαση θα κάνει διαφορά.» Ο σαφής προσδιορισμός των μηχανισμών που χρησιμοποιούνται στο στάδιο αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικός καθώς δεν πρόκειται απλώς για μεταβλητές τύπου: είσοδος-έξοδος-αποτέλεσμα, ούτε για διαστάσεις που περιέχονται συνήθως σε λογικά πλαίσια, λογικά μοντέλα ή στατιστικές εξισώσεις. Πρόκειται για σύνθετους μηχανισμούς, συγκυριακούς και μετασχηματιστικούς που λειτουργούν σε μικρο- και μακρο-οικονομικό επίπεδο και δείχνουν πώς συγκεκριμένες κοινωνικές καταστάσεις, άτομα ή γεγονότα επιδρούν στη διαμόρφωση των αποτελεσμάτων.

Οι εν λόγω μηχανισμοί λειτουργούν ως «οδηγοί» της νέας πολιτικής ή παρέμβασης και στη συνέχεια συγκρίνονται με ήδη διαθέσιμα στοιχεία έρευνας και αξιολόγησης. Όσο περισσότερο υποστηρίζεται η θεωρία παρέμβασης από τα στοιχεία που προκύπτουν από τους λειτουργικούς μηχανισμούς, τόσο καθίσταται πιθανότερο να είναι αποτελεσματική η νέα παρέμβαση.

β) Κατά την Υλοποίηση

Κατά το στάδιο της εφαρμογής ενός προγράμματος ή μιας δημόσιας πολιτικής, η TBIE μπορεί να συμβάλει μέσω δύο διακριτών οδών. Η πρώτη εστιάζει στη θεωρία υλοποίησης, δηλαδή στη θεωρία που περιγράφει ποιες λειτουργίες και οργανωτικές προϋποθέσεις πρέπει να πληρούνται προκειμένου να «τεθεί σε λειτουργία» μια νέα παρέμβαση. Πλείστα όσα στοιχεία δείχνουν ότι όταν η «ακεραιότητα του προγράμματος» είναι περιορισμένη (δηλαδή η εφαρμογή της πολιτικής δεν είναι όπως είχε προγραμματιστεί), μειώνεται η αποτελεσματικότητα της πολιτικής.¹⁰

Η δεύτερη οδός εστιάζει στη θεωρία παρέμβασης και στα «προσφάτως εισαγόμενα μέσα πολιτικής»¹¹ (RIPI's)¹². Όταν οι αξιολογητές εξετάζουν τον (μελλοντικό) αντίκτυπο των πολιτικών, έρχονται αντιμέτωποι με αντικειμενικές δυσκολίες εξαιτίας του χρόνου που απαιτείται για την εφαρμογή και τη λειτουργία μιας παρέμβασης, καθώς ο χρόνος αξιολόγησης δεν ταυτίζεται με τον πολιτικό χρόνο. Συνεπώς, εάν τα αποτελέσματα δεν έχουν ακόμη προκύψει, η σύγκριση των στόχων και των επιτευχθέντων αποτελεσμάτων είναι αδύνατη. Ένας τρόπος για να ξεπεραστεί αυτό το πρόβλημα προκύπτει από τη λογική της παρέμβασης, και τη χρήση του αντικτύπου ως κριτηρίου, συγκεκριμένα μέσω αναδιατύπωσης του κριτηρίου της αποτελεσματικότητας. Καθώς η αποτελεσματικότητα αναφέρεται στον βαθμό αντιστοιχίας μεταξύ των επιδιωκόμενων στόχων πολιτικής και των επιτευχθέντων αποτελεσμάτων, είναι δυνατό, να τεθεί ως ερώτημα: «Τα αποτελέσματα περιλαμβάνουν χαρακτηριστικά που αποτελούν προϋποθέσεις για την επίτευξη των στόχων σύμφωνα με τη θεωρία παρέμβασης;». Όσο περισσότερο

¹⁰ Carroll, C., Patterson, M., Wood, S. et al. (2007)

¹¹ Kautto, P., Similä J., (2005)

¹² Recently introduced policy instruments' (RIPI's)

συμβαίνει αυτό, τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα να επιτευχθεί η αποτελεσματικότητα.

γ) Μετά την Υλοποίηση

Μετά την ολοκλήρωση μιας παρέμβασης, εάν δεν καθίσταται δυνατή η χρήση μιας εμπειρικής/πειραματικής μεθόδου, είναι δυνατή η χρήση μιας πιο ποιοτικής προσέγγισης για να εδραιωθεί μια κατάσταση αντιπαραδείγματος. Αυτό το αντίθετο παράδειγμα, προσπαθεί να απαντήσει σε ερωτήσεις «τι θα γινόταν εάν», βάσει εμπειρικών μεθοδολογικών κανόνων και υποθετικών ερωτήσεων.

Μία ακόμα μέθοδος που μπορεί να χρησιμοποιηθεί στο σημείο αυτό, είναι η ανάλυση της συνεισφοράς, η οποία αναλύθηκε ανωτέρω, με σκοπό να μειωθεί η αβεβαιότητα σχετικά με τη συμβολή της παρέμβασης στα παρατηρούμενα αποτελέσματα.

1.3.6. Πρακτική Εφαρμογή της TBIE

Η προσέγγιση TBIE προωθείται από πολλούς διεθνείς οργανισμούς, όπως για παράδειγμα η Παγκόσμια Τράπεζα, η Διεθνής Πρωτοβουλία για την Αξιολόγηση Επιπτώσεων, η Ομάδα Αξιολόγησης Επιπτώσεων των Ηνωμένων Εθνών και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ωστόσο, η πρακτική εφαρμογή της μεθόδου δεν αντικατοπτρίζει το εκτενές θεωρητικό ενδιαφέρον που αφιερώνεται σε αυτήν στη βιβλιογραφία.

Μέχρι στιγμής υπάρχει περιορισμένος αριθμός παραδειγμάτων, καλών πρακτικών και πιθανών πλεονεκτημάτων από την εφαρμογή της συγκεκριμένης θεωρίας σε προγράμματα χρηματοδότησης της περιφερειακής ανάπτυξης στα κράτη μέλη της ΕΕ. Παρά το αυξανόμενο ενδιαφέρον και τον ταχέως αυξανόμενο αριθμό των επιστημονικών άρθρων για το θέμα αυτό, δεν υπάρχει συναίνεση σχετικά με τον τρόπο εφαρμογής αυτής της προσέγγισης στην πράξη.

Όσον αφορά τα προγράμματα και τα συγχρηματοδοτούμενα έργα από πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η μέθοδος TBIE θεωρείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή¹³ ως χρήσιμο εργαλείο αξιολόγησης σε όλον τον «κύκλο ζωής» του προγράμματος. Στο στάδιο της εκ των προτέρων αξιολόγησης (ex ante evaluation), θα πρέπει να

¹³ European Commission, (2016)

προσδιορίζεται η θεωρία του προγράμματος. Η λογική του προγράμματος θα πρέπει να συνίσταται σε ρητή περιγραφή ενός προβλεπόμενου μηχανισμού της αλλαγής στην οποία βασίζεται η παρέμβαση, μέσω μιας σαφούς διατύπωσης των παρακάτω ερωτημάτων:

α) Πώς η αναμενόμενη αλλαγή θα συμβάλει στην επίτευξη τοπικών και ευρωπαϊκών στόχων (*θεωρία προγράμματος – programme theory*).

β) Με ποιον τρόπο οι προγραμματισμένες ενέργειες θα συμβάλουν στην επίτευξη των αναμενόμενων αποτελεσμάτων (*θεωρία υλοποίησης-implementation theory*).

Στο πεδίο της αξιολόγησης κατά τη διάρκεια της υλοποίησης (*ongoing evaluation*), ο στόχος της εφαρμογής της αξιολόγησης που βασίζεται στη θεωρία του προγράμματος είναι να αξιολογηθεί εάν η θεωρία υλοποίησης εκτελείται αποτελεσματικά, οδηγώντας έτσι στην επίτευξη μεσοπρόθεσμων αποτελεσμάτων.

Στο πεδίο της εκ των υστέρων αξιολόγησης (*ex post evaluation*) η εφαρμογή της προσέγγισης TBIE διευκολύνει την ενδελεχή εξέταση του πλαισίου και του μηχανισμού της αλλαγής, προκειμένου να οριστεί ο τρόπος που επιτεύχθηκαν ή απέτυχαν συγκεκριμένοι στόχοι της παρέμβασης.

Η αξιολόγηση που βασίζεται στη θεωρία παρέχει το πλαίσιο για επιτυχή αξιολόγηση των προγραμμάτων που εφαρμόζονται σε πολυεπίπεδα συστήματα διαχείρισης. Σε περίπτωση αξιολόγησης τέτοιων ολοκληρωμένων προγραμμάτων, θα πρέπει να γίνει η υπόθεση ότι δεν υπάρχει μόνο ένας μηχανισμός αλλαγής, αλλά πολλοί που επηρεάζουν ο ένας τον άλλο. Επομένως, σε συνθήκες πολυπλοκότητας της αξιολογούμενης ύλης, θα πρέπει να δίνεται προσοχή στις σχέσεις και τις εξαρτήσεις μεταξύ των διαφόρων μηχανισμών προς αποφυγή λαθών κατά την εφαρμογή της μεθόδου.¹⁴

Τυπικά εργαλεία της προσέγγισης TBIE είναι η χρήση διοικητικών δεδομένων, η επισκόπηση βιβλιογραφίας, οι μελέτες περίπτωσης, οι συνεντεύξεις, οι έρευνες πεδίου καθώς και άλλες ποιοτικές μέθοδοι. Τα στοιχεία που συγκεντρώνονται κατά τη διάρκεια μιας τέτοιας αξιολόγησης, τόσο ποσοτικής όσο και ποιοτικής φύσεως, θα πρέπει να επιτρέπουν στον αξιολογητή να απαντήσει στις ερωτήσεις της αξιολόγησης και να κρίνει

¹⁴ Mickwitz, P., Neij, L., Johansson, M., Benner M, Sandin, S., (2021)

την επιτυχία της εκάστοτε δημόσιας παρέμβασης. Η κρίση αυτή θα βασίζεται σε ατελείς πληροφορίες, όπως συμβαίνει συνήθως στις περιπτώσεις των αξιολογήσεων. Πρέπει ως εκ τούτου να διασφαλίζεται μια επαρκής βάση αποδεικτικών στοιχείων για τη λήψη αποφάσεων με τον βαθμό βεβαιότητας που απαιτείται για την υπό εξέταση παρέμβαση.

1.4. Μέθοδος Αντιπαραδείγματος για την Αξιολόγηση Επιπτώσεων (Counterfactual Impact Evaluation)

Στην ενότητα 1.4. θα αναλυθεί η δεύτερη προσέγγιση που ασχολείται με την ποσοτικοποίηση των παραγόμενων αποτελεσμάτων μιας παρέμβασης σε κάποια προκαθορισμένη διάσταση ενδιαφέροντος.

Κατά την αξιολόγηση των προγραμμάτων κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης, προκύπτουν συχνά ερωτήματα που σχετίζονται με το πρόσημο και το μέγεθος των επιπτώσεων ενός προγράμματος ή μιας δημόσιας πολιτικής, όπως για παράδειγμα:

«Οι επιχορηγήσεις Έρευνας και Ανάπτυξης (E&A) αυξάνουν το επίπεδο των δαπανών E&A από τις επιχορηγούμενες επιχειρήσεις;»

«Τα στοχευμένα κονδύλια του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) αυξάνουν το κατά κεφαλήν εισόδημα των περιοχών που ενισχύονται;»

«Τα προγράμματα αστικής ανάπλασης συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη των αστικών περιοχών;»

«Η στήριξη των ΜΜΕ αυξάνει τα επίπεδα απασχόλησής τους;»

«Οι επενδύσεις σε νέες δημόσιες υποδομές αυξάνουν τις αξίες των κατοικιών;»

Με άλλα λόγια, το πρόβλημα αξιολόγησης έγκειται στην «απόδοση» της μεταβολής που παρατηρείται στην παρέμβαση που έχει υλοποιηθεί. Η αλλαγή οφείλεται στην πολιτική καθαυτή ή σε εξωτερικούς παράγοντες και θα είχε συμβεί ούτως ή άλλως; Η απάντηση σε αυτές τις ερωτήσεις είναι σύνθετη. Η πρόκληση για τον ποσοτικό προσδιορισμό του αποτελέσματος είναι η πραγματοποίηση μιας αξιόπιστης σύγκρισης του τι θα είχε συμβεί απουσία της παρέμβασης με αυτό που πραγματικά συνέβη. Η διαφορά είναι το εκτιμώμενο αποτέλεσμα ή ο αντίκτυπος της παρέμβασης στο συγκεκριμένο αποτέλεσμα

ενδιαφέροντος (μπορεί να είναι κατά κεφαλήν ΑΕΠ, οι δαπάνες E&A των επιχειρήσεων, η αξία των κατοικιών ή τα επίπεδα απασχόλησης, αναλόγως της παρέμβασης).

Ο ορισμός της αντίθετης κατάστασης είναι καθαρά υποθετικός, επομένως δεν μπορεί άμεσα να παρατηρηθεί και να οριστεί. Για τον ίδιο λόγο, δεν μπορεί ποτέ να παρατηρηθεί άμεσα, ούτε η επίδραση ούτε ο αντίκτυπός της. Αντίθετα, τα αποτελέσματα και οι επιπτώσεις μπορούν να συναχθούν, εφόσον τα διαθέσιμα δεδομένα επιτρέπουν έναν αξιόπιστο τρόπο προσέγγισης του αντιπαραδείγματος.

Υπάρχουν δύο βασικοί τρόποι προσέγγισης της μεθόδου του αντιπαραδείγματος:

- (i) Χρήση του αποτελέσματος που παρατηρήθηκε για τους ωφελούμενους πριν εκτεθούν στην παρέμβαση και σύγκριση με το αντίστοιχο που καταγράφεται μετά την παρέμβαση.
- (ii) Χρήση του αποτελέσματος που παρατηρήθηκε για τους μη ωφελούμενους της παρέμβασης και σύγκριση με το αντίστοιχο που καταγράφεται για τους ωφελούμενους.

Απαιτείται, ωστόσο, ιδιαίτερη προσοχή ώστε να χαρακτηριστούν οι παρατηρούμενες διαφορές ως «επιπτώσεις», καθώς πρέπει να διευκρινιστεί αν δείχνουν πράγματι «αντικειμενικά γεγονότα». Για παράδειγμα, η απόδοση των υποστηριζόμενων επιχειρήσεων είναι καλύτερη από εκείνη των μη υποστηριζόμενων επιχειρήσεων; Το απόθεμα κεφαλαίου έχει αυξηθεί μετά τη στήριξη; Υφίσταται ως εκ τούτου έντονη προβληματική ως προς την ερμηνεία αυτών των διαφορών καθώς είναι αμφίβολη η αιτιώδης ερμηνεία τους. Αυτή η ερμηνεία είναι ζωτικής σημασίας για τους λήπτες αποφάσεων καθώς μόνο οι διαφορές που έχουν μια εύλογη αιτιολογική ερμηνεία αποκαλύπτουν «τι λειτουργεί». Για παράδειγμα, τί ποσοστό της παρατηρούμενης διαφοράς στα αποτελέσματα μεταξύ υποστηριζόμενων και μη υποστηριζόμενων επιχειρήσεων οφείλεται στην υποστήριξη που ελήφθη; Πόσο μεγάλο μέρος της διαφοράς οφείλεται στο γεγονός ότι οι ωφελούμενες επιχειρήσεις είναι αυτές που αποφασίζουν να υποβάλουν αίτηση για υποστήριξη και τελικά επιλέγονται (π.χ. λόγω της ποιότητας του επιχειρηματικού σχεδίου τους) και επομένως διαθέτουν συγκεκριμένα (προϋπάρχοντα) χαρακτηριστικά – συγκριτικά πλεονεκτήματα;

Η πρόκληση για τον αξιολογητή είναι να αποφύγει την απόδοση αιτιολογικής ερμηνείας σε διαφορές που οφείλονται σε άλλους παράγοντες και όχι στην παρέμβαση. Είναι απαραίτητο λοιπόν, να εντοπίζονται πιθανές πηγές μεροληψίας που προκύπτουν σε κάθε συγκεκριμένη κατάσταση και να υποδεικνύεται ποιες μέθοδοι μπορούν να ξεπεράσουν αυτές τις προκαταλήψεις και υπό ποιες υποθέσεις. Στο σημείο αυτό έγκειται και η ουσία της συγκεκριμένης μεθόδου.

1.4.1. Σύγκριση ωφελούμενων πριν και μετά την παρέμβαση

Η πρώτη από τις βασικές συγκρίσεις, είναι η σύγκριση των ωφελούμενων πριν και αφότου εκτεθούν στην παρέμβαση. Όταν παρατηρούνται οι ίδιες μονάδες τόσο πριν όσο και μετά την έκθεσή στην παρέμβαση, το βασικό πρόβλημα αξιολόγησης είναι ότι η παρατηρούμενη αλλαγή μπορεί να οφείλεται στην παρέμβαση καθώς και σε «άλλες αλλαγές» που συμβαίνουν κατά την ίδια περίοδο. Το πρόβλημα μπορεί να απεικονιστεί με την κάτωθι εξίσωση.

$$\Delta_{B-A} = E + O_{B-A}$$

όπου

Δ_{B-A} Η Διαφορά που παρατηρείται μεταξύ των δικαιούχων, πριν και μετά την παρέμβαση

E Η πραγματική (και άγνωστη) επίδραση της παρέμβασης στο αποτέλεσμα

O_{B-A} Λοιπές αλλαγές που συμβαίνουν κατά την ίδια περίοδο

Ειδικότερα, η ωρίμανση και η φυσική εξέλιξη συνεπάγονται ότι τα κοινωνικά ή οικονομικά φαινόμενα που προσπαθεί να επηρεάσει η παρέμβαση, εξελίσσονται φυσικά με την πάροδο του χρόνου, με τρόπους ανεξάρτητους από την παρέμβαση. Για παράδειγμα, η κοινωνικοοικονομική κατάσταση των αστικών γειτονιών τείνει να εξελίσσεται με την πάροδο του χρόνου, προς το καλύτερο ή προς το χειρότερο. Έτσι, οι διαφορές που παρατηρούνται πριν και μετά από ένα πρόγραμμα αστικής ανάπλασης θα ενσωματώσουν τόσο το (πιθανό) αποτέλεσμα του προγράμματος όσο και τα αποτελέσματα μιας τέτοιας ωρίμανσης/φυσικής εξέλιξης.

Ο εντοπισμός των αιτιακών επιπτώσεων από τις συγκρίσεις πριν και μετά την παρέμβαση είναι γενικά πολύ προβληματικός και ενδέχεται να οδηγήσει σε μια απλή παραδοχή του προβλήματος ελλείψει πιο ρεαλιστικών λύσεων, μέσω υπόθεσης χρονικής σταθερότητας, δηλαδή ότι δεν υπάρχει ωρίμανση ή φυσική εξέλιξη .

1.4.2. Σύγκριση ωφελούμενων και μη ωφελούμενων

Μακράν η πιο κοινή στρατηγική για την εκτίμηση της αιτιώδους επίδρασης μιας παρέμβασης είναι η αξιοποίηση του γεγονότος ότι ορισμένες «μονάδες» έχουν εκτεθεί στην παρέμβαση και κάποιες άλλες όχι, βάσει κάποιου μηχανισμού ή κανόνα επιλεξιμότητας.

Για παράδειγμα, οι επιλέξιμες επιχειρήσεις ενδέχεται να υποβάλουν αίτηση κρατικής ενίσχυσης για τη χρηματοδότηση έργων E&A· Οι άνεργοι μπορεί να συμμετάσχουν ή να μην συμμετάσχουν σε πρόγραμμα επανεκπαίδευσης· Οι αστικές γειτονιές μπορεί να λάβουν ή να μη λάβουν χρηματοδότηση για έργα αστικής ανάπτυξης. Αν και η ύπαρξη καθολικών πολιτικών/ παρεμβάσεων δεν μπορεί να αγνοηθεί, είναι σχετικά σπάνιες στην πραγματικότητα και δη στην περίπτωση της Πολιτικής Συνοχής. Στις περισσότερες περιπτώσεις, είναι δυνατός ο εντοπισμός μονάδων που δεν εκτίθενται στην πολιτική. Για λόγους απλότητας, εξετάζεται συνήθως η περίπτωση μιας απλής δυαδικής επεξεργασίας, όπου οι μονάδες είτε απολαμβάνουν των συγκεκριμένων χαρακτηριστικών μιας παρέμβασης (πχ ωφελούμενοι) είτε όχι (μη ωφελούμενοι).

Τα αποτελέσματα που παρατηρούνται μεταξύ των ωφελούμενων μπορούν να συγκριθούν με εκείνα μεταξύ των μη ωφελούμενων, (υποθέτοντας ότι μπορούν να μετρηθούν και για τις δύο ομάδες με το ίδιο μέσο). Ωστόσο, αυτή η διαφορά δεν αποκαλύπτει από μόνη της την πραγματική επίδραση της παρέμβασης στο αποτέλεσμα, καθώς δεν μπορεί αναγκαστικά να ερμηνευθεί με την αιτιολογική έννοια. Η αιτιολογική ερμηνεία εξαρτάται από τη φύση της διαδικασίας που οδηγεί ορισμένες μονάδες να εκτεθούν στην παρέμβαση, ενώ άλλες όχι.

Η ακόλουθη αποτύπωση είναι θεμελιώδης για να δείξει τη λογική πίσω από τη συγκεκριμένη μέθοδο:

$$\Delta_{T-NT} = E + S_{T-NT}$$

όπου

Δ_{T-NT} Η Διαφορά που παρατηρείται μεταξύ των δικαιούχων και μη δικαιούχων

E Η πραγματική (και άγνωστη) επίδραση της παρέμβασης στο αποτέλεσμα

S_{T-NT} Μεροληψία επιλογής (διαφορά που δημιουργείται από τη διάκριση δικαιούχων – μη δικαιούχων).

Για παράδειγμα, στην περίπτωση ενίσχυσης προς επιχειρήσεις για να επενδύσουν σε νέο εξοπλισμό, οι διαφορές μεταξύ της απόδοσης των υποστηριζόμενων και των μη υποστηριζόμενων επιχειρήσεων μπορούν να αποδοθούν στην πραγματική αιτιακή επίδραση (πιθανώς μηδενική) της στήριξης και στις διαφορές που οφείλονται στη διαδικασία επιλογής κατά την οποία οι εταιρείες ταξινομούνται σε αιτούσες και μη αιτούσες, και στη συνέχεια σε επιλέξιμες και μη επιλέξιμες για χρηματοδότηση. Είναι πολύ πιθανό οι υποστηριζόμενες και οι μη υποστηριζόμενες εταιρείες να διαφέρουν ως προς την απόδοση, ακόμη και αν οι πρώτες δεν είχαν λάβει την υποστήριξη.

Η διαφορά που παρατηρείται μεταξύ δικαιούχων και μη δικαιούχων δεν αποκαλύπτει το πραγματικό αποτέλεσμα της παρέμβασης εκτός εάν η μεροληψία επιλογής (selection bias) είναι μηδενική. Η εξάλειψη της μεροληψίας επιλογής αποτελεί ίσως τη μεγαλύτερη πρόκληση για τη διεξαγωγή αξιολογήσεων επιπτώσεων και έχει γίνει αντικείμενο μεγάλης προσοχής από στατιστικούς, οικονομολόγους και αναλυτές δημόσιων πολιτικών. Μια σειρά μεθόδων και τεχνικών είναι διαθέσιμες για την αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος, οι οποίες αποσκοπούν στην ανάκτηση της πραγματικής επίδρασης μιας παρέμβασης στους δικαιούχους, μειώνοντας τη μεροληψία επιλογής ($ST-NT$) ώστε να είναι όσο το δυνατόν πιο κοντά στο μηδέν.

Έχουν, επίσης, αναπτυχθεί πολλές ακόμα μεθοδολογίες που δεν προϋποθέτουν η ανάθεση στο πρόγραμμα να έχει γίνει με τυχαίο τρόπο. Η πιο γνωστή και ευρέως χρησιμοποιούμενη εξ αυτών είναι η μέθοδος διαφορά στις διαφορές (Difference In Differences), η οποία συγκρίνει τις αλλαγές στο αποτέλεσμα της παρέμβασης ξεχωριστά για τις ομάδες των ωφελούμενων και των μη ωφελούμενων μιας παρέμβασης, με την πάροδο του χρόνου.

Πέντε άλλες μέθοδοι, που χρησιμοποιούνται λιγότερο συχνά, είναι οι εξής: (1) μέθοδοι αντιστοίχισης (matching methods), οι οποίες συγκρίνουν ομάδες ωφελούμενων με ομάδες μη ωφελούμενων με παρόμοια χαρακτηριστικά, (2) μέθοδοι ασυνέχειας παλινδρόμησης (regression discontinuity methods), που συγκρίνουν άτομα, νοικοκυριά ή κοινότητες που οριακά ικανοποιούν τα κριτήρια επιλεξιμότητας για ένα πρόγραμμα με αντίστοιχους πληθυσμούς που δεν πληρούν απολύτως αυτά τα κριτήρια, (3) μέθοδοι «βοηθητικών» μεταβλητών (instrumental variables), οι οποίες «προβλέπουν» τη συμμετοχή σε ένα πρόγραμμα βάσει συγκεκριμένων χαρακτηριστικών των ομάδων.¹⁵ (4) μέθοδοι συνάρτησης ελέγχου (control function methods), οι οποίες προσθέτουν μία ή περισσότερες μεταβλητές σε μια εξίσωση παλινδρόμησης για την ελαχιστοποίηση ή την εξάλειψη του σφάλματος μεροληψίας· και (5) η μέθοδος της ποσοστιαίας παλινδρόμησης (quantile regression), η οποία υπό ορισμένες προϋποθέσεις μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την εκτίμηση της κατανομής των επιπτώσεων του προγράμματος.¹⁶

Για να γίνει ακόμη πιο κατανοητός ο τρόπος λειτουργίας της CIE, παρουσιάζεται συνοπτικά στη συνέχεια η μέθοδος «διαφορά στις διαφορές» (Difference-in-Differences).

1.4.3. Η Μέθοδος «διαφορά στις διαφορές» (Difference-in-Differences)

Η μέθοδος DID προσφέρει στην Ομάδα Αξιολόγησης ένα πρόσθετο σετ εργαλείων το οποίο μπορεί να εφαρμοστεί όταν οι κανόνες ανάθεσης ενός προγράμματος είναι λιγότερο σαφείς ή όταν οι δύο μέθοδοι TBIE και CIE, οι οποίες αναλύθηκαν ανωτέρω δεν μπορούν να τύχουν εφαρμογής. Σε περιπτώσεις όπου δεν είναι γνωστός ο κανόνας ανάθεσης του προγράμματος, υπάρχει μια επιπλέον άγνωστη μεταβλητή στην αξιολόγηση, για την οποία πρέπει να γίνουν υποθέσεις. Δεδομένου ότι οι υποθέσεις αυτές δεν είναι απαραίτητα αληθείς, η χρήση της συγκεκριμένης μεθόδου μπορεί να μην παρέχει πάντα αξιόπιστες εκτιμήσεις των επιπτώσεων του προγράμματος.

---

15 Κατά την εφαρμογή της μεθόδου Instrumental variable, η επιλογή των ωφελούμενων θα πρέπει να καθορίζεται από τουλάχιστον έναν εξωγενή παράγοντα που δεν σχετίζεται με άλλα αποτελέσματα εκτός από την ίδια την επιλογή. Έτσι, ο παράγοντας αυτός επηρεάζει τη συμμετοχή στο πρόγραμμα, αλλά όχι άμεσα τα αποτελέσματα.

16 Impact Evaluation in INTERNATIONAL DEVELOPMENT, THEORY, METHODS, AND PRACTICE. (2022). World Bank Group

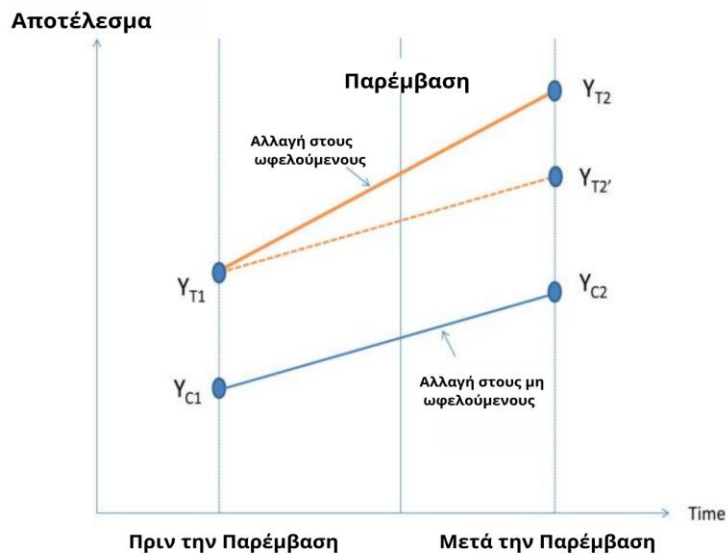
Η μέθοδος Difference-in-Differences συγκρίνει τις αλλαγές στα αποτελέσματα μεταξύ ενός πληθυσμού ωφελούμενων από ένα πρόγραμμα και ενός πληθυσμού μη ωφελούμενων από αυτό, στην πάροδο του χρόνου (πριν και μετά την αξιολογούμενη παρέμβαση). Λόγω της θεωρητικής πολυπλοκότητας της εν λόγω μεθόδου, θα προσεγγιστεί βάσει του παρακάτω παραδείγματος.

Ας υποθέσουμε ότι έχουμε ένα σύνολο επιχειρήσεων που έλαβαν επιχορήγηση για την προώθηση της καινοτομίας (ομάδα ωφελούμενων) και έναν άλλο, ομοειδές ως προς τα χαρακτηριστικά του σύνολο, που δεν λαμβάνει τέτοια επιχορήγηση (ομάδα μη ωφελούμενων). Εφαρμόζοντας τη μεθοδολογία DID για την εκτίμηση του αντικτύπου της παρέμβασης, υπολογίζουμε καταρχήν την αλλαγή στις επιδόσεις των ωφελούμενων και μη ωφελούμενων επιχειρήσεων (πριν και μετά την παρέμβαση). Δεύτερον, δεδομένου ότι η ομάδα των μη ωφελούμενων αντιπροσωπεύει την αλλαγή που θα είχε η ομάδα των ωφελούμενων απουσία του προγράμματος, η δεύτερη διαφορά υπολογίζεται μεταξύ των εκτιμώμενων αλλαγών για τις δύο ομάδες. Το αποτέλεσμα αυτό είναι επί της ουσίας ο αντίκτυπος της παρέμβασης.

Η μέθοδος DID επιχειρεί να συνδυάσει αυτές τις δύο μετρήσεις και να εκτιμήσει τις επιπτώσεις μιας πολιτικής υπολογίζοντας μια *διπλή διαφορά* (*double difference*), η πρώτη εκ των οποίων αφορά τον χρόνο (πριν και μετά την παρέμβαση) ενώ η δεύτερη αφορά τη διαφορά μεταξύ των υποκειμένων στην παρέμβαση (ωφελούμενοι και μη ωφελούμενοι).

Η πρώτη διαφορά -πριν και μετά την παρέμβαση- ελέγχει τους παράγοντες που παραμένουν αμετάβλητοι στο χρόνο για την υπό έλεγχο ομάδα, αφού επί της ουσίας η ομάδα συγκρίνεται με τον εαυτό της. Υπάρχουν όμως και οι χρονικά μεταβαλλόμενοι παράγοντες, αυτοί δηλαδή που μεταβάλλονται με τον χρόνο. Ένας τρόπος για να απομονωθούν και να αποτυπωθούν αυτοί οι παράγοντες είναι η μέτρηση της αλλαγής στα αποτελέσματα πριν και μετά για μια ομάδα που δεν εντάχθηκε στο πρόγραμμα αλλά εκτέθηκε στο ίδιο σύνολο συνθηκών περιβάλλοντος -η δεύτερη διαφορά-. Αν, λοιπόν, «απαλλάξουμε» την πρώτη διαφορά από άλλους χρονικά μεταβαλλόμενους παράγοντες που επηρεάζουν το αποτέλεσμα αφαιρώντας τη δεύτερη διαφορά, τότε έχουμε εξαλείψει μια πηγή προκατάληψης που υπήρχε στη σύγκριση πριν και μετά.

Η προσέγγιση διαφορά στις διαφορές κάνει αυτό που επί της ουσίας υποδηλώνει το όνομά της. Συνδυάζει τις δύο πλαστές - ψεύτικες εκτιμήσεις του αντιπραγματικού (προ-και-μετά συγκρίσεις και συγκρίσεις μεταξύ αυτών που εντάσσονται και αυτών που δεν εντάσσονται στο πρόγραμμα (ωφελοόμενων και μη από την παρέμβαση) για να καταλήξει σε μια πιο αξιόπιστη εκτίμηση του αντιπαραδείγματος. Στο παράδειγμα που αναφέρθηκε, η μέθοδος DID μπορεί να συγκρίνει τις αλλαγές στις καινοτομικές επιδόσεις πριν και μετά την εφαρμογή του προγράμματος για τις επιχειρήσεις που εντάχθηκαν στο πρόγραμμα με τις αλλαγές στις επιδόσεις για τις επιχειρήσεις που δεν εντάχθηκαν στο πρόγραμμα, όπως αποτυπώνεται στην κάτωθι εικόνα.

Εικόνα 1. Γραφική απεικόνιση της προσέγγισης *Difference In Differences*. [Πηγή: *Approaches, ToR and methods for impact evaluation Q&A, September 2016. Ιδία Επεξεργασία*]

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι αυτό που εν τοις πράγμασι υπολογίζεται εδώ είναι η αντίθετη κατάσταση της αλλαγής στα αποτελέσματα για τους ωφελοόμενους: η εκτίμηση μας για αυτή την αντίθετη κατάσταση είναι η αλλαγή στα αποτελέσματα για τους μη ωφελοόμενους. Οι δύο ομάδες δεν χρειάζεται απαραίτητα να βρίσκονται κάτω υπό τις ίδιες συνθήκες πριν από την παρέμβαση. Όμως, για τη διασφάλιση της εγκυρότητας της μεθόδου, η ομάδα σύγκρισης (μη ωφελοόμενοι) πρέπει να αντιπροσωπεύει με ακρίβεια

την αλλαγή στα αποτελέσματα που θα είχε βιώσει η ομάδα θεραπείας (ωφελοούμενοι) απουσία της παρέμβασης.

Η εν λόγω μέθοδος βασίζεται στην προϋπόθεση ότι υπάρχουν διαθέσιμα δεδομένα για τους ωφελοούμενους και τους μη ωφελοούμενους πληθυσμούς μιας παρέμβασης, τόσο πριν όσο και μετά την παρέμβαση. Εάν εξασφαλιστεί η διαθεσιμότητα των δεδομένων, η μέθοδος της *διαφοράς στις διαφορές (DID)* παράγει εκτιμήσεις των επιπτώσεων που είναι καταρχήν πιο αξιόπιστες από εκείνες που βασίζονται σε μία μόνο διαφορά (είτε τη χρονική είτε μεταξύ των υποκειμένων της παρέμβασης).

1.4.4. Πρακτική Εφαρμογή της CIE

Η προσέγγιση CIE μπορεί να οδηγήσει σε αξιολογήσεις με υψηλό βαθμό αντικειμενικότητας εάν εφαρμοστεί σωστά και να αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο για πολλές αποφάσεις πολιτικής, καθώς:

- (i) Παρέχει εύκολα ερμηνεύσιμες πληροφορίες.
- (ii) Αποτελεί βασικό συστατικό για τους υπολογισμούς κόστους-οφέλους και κόστους-αποτελεσματικότητας.
- (iii) Μπορεί να αναλυθεί σε ξεχωριστά δεδομένα για υποομάδες, υπό την προϋπόθεση ότι οι υποομάδες έχουν καθοριστεί εκ των προτέρων.

Το ερώτημα «πόση διαφορά κάνει μια παρέμβαση» είναι ένα σημαντικό, μεθοδολογικά ορθό ερώτημα αξιολόγησης. Ωστόσο, παραμένει εξαιρετικά δύσκολο να απαντηθεί, καθώς απαιτείται μεγάλος αριθμός παρεμβάσεων και τεράστιος αριθμός επαναλήψεων σε σταθερή βάση, γεγονός που συνεπάγεται και αυξημένο κόστος. Γίνεται εν γένει δεκτό ότι οι μέθοδοι αυτές μπορούν συνήθως να εφαρμοστούν σε ορισμένο είδος παρεμβάσεων (π.χ. εκπαίδευση, υποστήριξη επιχειρήσεων), δηλαδή σχετικά ομοιογενείς παρεμβάσεις με μεγάλο αριθμό ωφελοούμενων.

Box 1. Δειγματοληψία – Μέγεθος δείγματος n

Ένα θέμα που προκύπτει κατά τη διεξαγωγή μιας CIE είναι η εξαγωγή του δείγματος από τον υπό εξέταση πληθυσμό. Για μια έγκυρη αξιολόγηση επιπτώσεων, είναι απαραίτητη μια στρατηγική δειγματοληψίας για να διασφαλιστεί ότι το συλλεγόμενο δείγμα είναι αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού των δικαιούχων και επιτρέπει την αναγνώριση μιας έγκυρης ομάδας ελέγχου ή σύγκρισης.

Οι αξιολογήσεις επιπτώσεων χρησιμοποιούν δείγμα από τις περιοχές όπου έχει λάβει χώρα η παρέμβαση και από τις περιοχές ελέγχου/ σύγκρισης για την εκτίμηση των επιπτώσεων στα αποτελέσματα. Όσο μεγαλύτερο είναι το δείγμα, τόσο αντιπροσωπευτικότερο του πληθυσμού της παρέμβασης είναι. Για παράδειγμα, ένα πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης προορίζεται να ωφελήσει 10.000 αγρότες. Θα ήταν, ωστόσο, πολύ δαπανηρό και κοστοβόρο να ερευνηθούν όλα αυτά τα νοικοκυριά, καθώς και ένας ισοδύναμος πληθυσμός σύγκρισης.

Ποιος είναι λοιπόν ο πληθυσμός των αγροτών που θα πρέπει να ερευνηθεί;

Για την απάντηση σε αυτό το ερώτημα, θα πρέπει να γίνουν υπολογισμοί ισχύος (power calculations) για να προσδιοριστεί το μέγεθος του δείγματος για μια μελέτη, το οποίο κρίνεται επαρκές για την εύρεση στατιστικά σημαντικών επιπτώσεων παρέμβασης.

Εάν το μέγεθος του δείγματος είναι πολύ μικρό, τότε η μελέτη είναι «αποδυναμωμένη», με κίνδυνο να υποεκτιμηθεί ο αντίκτυπος της παρέμβασης. Αντίστοιχα, ένα πολύ μεγάλο δείγμα συνεπάγεται μεγαλύτερο προϋπολογισμό για τη μελέτη από όσο χρειάζεται.

Ένας απλός και εύχρηστος τρόπος υπολογισμού του δείγματος όπου χρειάστηκε στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, χρησιμοποιήθηκε η πλατφόρμα calculator.net και το εργαλείο Sample Size Calculator. Μέσω αυτού, υπολογίστηκε ο ελάχιστος αριθμός δειγμάτων που απαιτούνται για την ικανοποίηση των επιθυμητών στατιστικών περιορισμών, σε διάστημα εμπιστοσύνης 95%, βάσει του τύπου:

$$\text{Unlimited population: } n = \frac{z^2 \times \hat{p}(1-\hat{p})}{\varepsilon^2}$$

$$\text{Finite population: } n' = \frac{n}{1 + \frac{z^2 \times \hat{p}(1-\hat{p})}{\varepsilon^2 N}}$$

Όπου:

z είναι το z -score

ε είναι το περιθώριο σφάλματος

N είναι το μέγεθος του πληθυσμού

p είναι η αναλογία πληθυσμού

1.5. Συμπεράσματα

Η μέθοδος TBIE έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον των ερευνητών εδώ και δεκαετίες, χάρη στη συμπληρωματικότητά της με άλλες προσεγγίσεις αλλά και στην υψηλή πρακτική της αξία στην αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των δημοσίων παρεμβάσεων. Επιπλέον, παρέχει το εννοιολογικό πλαίσιο και τα εργαλεία που στοχεύουν στο άνοιγμα του «μαύρου κουτιού» ολοκληρωμένων προγραμμάτων. Μπορεί ως εκ τούτου να χρησιμοποιηθεί σε προγράμματα που χρηματοδοτούνται από κονδύλια της ΕΕ καθώς επιτρέπει την ανασύσταση των σχέσεων αιτίου και αποτελέσματος, δηλαδή μεταξύ των εισροών (των κονδυλίων που δεσμεύονται για το πρόγραμμα) και των αναμενόμενων αποτελεσμάτων των σχεδιαζόμενων δράσεων. Η χρησιμότητά της μεθόδου είναι μεγάλη λόγω των πληροφοριών που παρέχει στους σχεδιαστές και τους εκτελεστές δημόσιων πολιτικών και προγραμμάτων.

Επιπλέον, διευκολύνει την ανασυγκρότηση των μηχανισμών αλλαγής που προβλέπονται στο πρόγραμμα, και κατά συνέπεια τροφοδοτεί τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων με πληροφορίες για το πώς και γιατί μια δεδομένη παρέμβαση λειτουργεί/αποτυγχάνει. Χάρη στην εφαρμογή αυτής της προσέγγισης στο στάδιο του προγραμματισμού, της υλοποίησης και της αξιολόγησης των αποτελεσμάτων, είναι δυνατός ο σχεδιασμός καλύτερων μελλοντικών παρεμβάσεων και η αποτελεσματική λήψη διορθωτικών μέτρων κατά το στάδιο της υλοποίησης του προγράμματος.

Από την άλλη μεριά, η προσέγγιση CIE έχει τη δυνατότητα να δώσει μια αξιόπιστη απάντηση στην ερώτηση "Λειτουργεί η παρέμβαση;". Το κεντρικό ερώτημα της εν λόγω προσέγγισης ερμηνεύεται πιο στενά - πόση διαφορά κάνει μια παρέμβαση- και παράγει απαντήσεις που είναι συνήθως αριθμοί ή πιο συχνά διαφορές, στις οποίες ευλόγως μπορεί να αποδοθεί μια αιτιολογική ερμηνεία βάσει υποθέσεων και εμπειρικών στοιχείων.

Η μέθοδος CIE μπορεί να παράσχει σημαντικές πληροφορίες σχετικά με τα καθαρά αποτελέσματα ή τις επιπτώσεις των παρεμβάσεων, εκτιμήσεις του μεγέθους και του πρόσημου τους (είτε θετικού είτε αρνητικού), βοηθώντας με τον τρόπο αυτό είτε στην

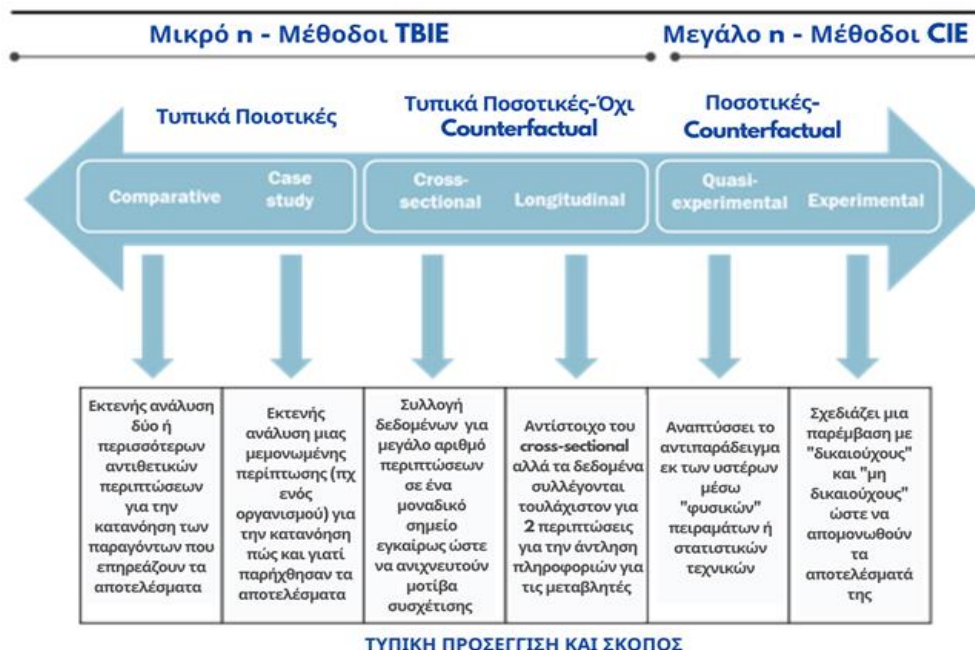

επαλήθευση είτε στην απόρριψη της εικαζόμενης αιτιώδους συνάφειας μεταξύ των παρεμβάσεων και των αποτελεσμάτων τους.

Τα ποσοτικοποιημένα αποτελέσματα που παράγονται μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην αξιολόγηση της σχετικής αποτελεσματικότητας των παρεμβάσεων μέσω μελέτης της σχέσης κόστους-αποτελεσματικότητας της παρέμβασης ή μέσω πλήρους ανάλυσης κόστους-οφέλους. Συχνά υποστηρίζεται ότι η μέθοδος του αντιπαραδείγματος είναι ο «χρυσός κανόνας» της αξιολόγησης. Είναι μια μέθοδος στατιστικά εύρωστη και ανθεκτική η οποία εάν εφαρμοστεί σωστά, με κατάλληλες ομάδες ελέγχου, είναι ικανή να απομονώσει τα αποτελέσματα που οφείλονται στην παρέμβαση.

Ωστόσο, παρά την υπεροχή της στην ποσοτικοποίηση των αποτελεσμάτων, υστερεί στην απόδοση της λογικής που κρύβεται πίσω από την παρέμβαση. Από αυτό ακριβώς το στοιχείο, πηγάζει και η σημασία της μεθόδου TBIE για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής. Η απάντηση στο ερώτημα *γιατί ένα σύνολο παρεμβάσεων παράγει αποτελέσματα*, τόσο σχεδιασμένα όσο και μη σχεδιασμένα, για ποιον παράγει αποτελέσματα και σε ποιο πλαίσιο τα παράγει, είναι εξίσου σημαντική -εάν όχι περισσότερο- από την απάντηση στο ερώτημα *εάν η παρέμβαση κάνει τη διαφορά*.

Στην πράξη, κατά τη διεξαγωγή μιας αξιολόγησης επιπτώσεων μπορούν να υιοθετηθούν από πλήρως πειραματικές προσεγγίσεις (π.χ. CIE) όπου τα σύνολα δεδομένων είναι μεγάλα (δηλαδή n =μεγάλο) και οι πληθυσμοί των δικαιούχων είναι ομοιογενείς, έως συγκριτικές μέθοδοι που βασίζονται σε μεγάλο βαθμό σε ποιοτικές προσεγγίσεις, όπως αποτυπώνεται στην Εικόνα 2.

Εικόνα 2. Μέθοδοι αξιολόγησης επιπτώσεων αναλόγως του n. [Πηγή: European Commission, (2013). *Ιδία Επεξεργασία*]

Από τα ανωτέρω διαφαίνεται ότι, στην πράξη, το δίλημμα *TBIE* ή *CIE* είναι ανυπόστατο καθώς και οι δύο προσεγγίσεις έχουν τα δυνατά τους σημεία αλλά και τους δικούς τους περιορισμούς και απαιτήσεις τεχνογνωσίας.¹⁷

Μια σαφώς διατυπωμένη θεωρία αλλαγής (ή λογική παρέμβασης), συνδυαζόμενη με μεθόδους αντιπαραδείγματος, δύναται να τροφοδοτήσει τους σχεδιαστές της πολιτικής με χρήσιμες πληροφορίες κατά τον σχεδιασμό μιας παρέμβασης, απαντώντας μεταξύ άλλων, στα κάτωθι ερωτήματα:

- Ποια αποτελέσματα είναι σημαντικά και απαιτούν μέτρηση;
- Ποιο είναι το πρόσημο και το μέγεθος των επιπτώσεων της παρέμβασης;
- Ποια είναι η προβλεπόμενη ομάδα στόχος και πώς μπορεί να επιλεγεί μια ομάδα ελέγχου;
- Πόσος χρόνος απαιτείται για την υλοποίηση των αποτελεσμάτων του προγράμματος;

¹⁷ Approaches, ToR and methods for impact evaluation (2016)

- Ποια δεδομένα μπορεί να απαιτούνται για τη μέτρηση της συμμετοχής σε ένα πρόγραμμα;

Η ανάπτυξη μιας θεωρίας αλλαγής μπορεί επίσης να εντοπίσει πιθανά απρόβλεπτα αποτελέσματα που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά τον σχεδιασμό μιας CIE, αλλά και να βοηθήσει τον αξιολογητή στην ερμηνεία των αποτελεσμάτων.

Εν κατακλείδι, στην ιδανική περίπτωση, οι δύο προσεγγίσεις, παρά το μεθοδολογικό διαχωρισμό τους, θα πρέπει να αλληλοσυμπληρώνονται μέσω μιας μικτής μεθόδου που θα συνδυάζει τα οφέλη της καθεμιάς, έτσι ώστε τα ποσοτικά και ποιοτικά αποτελέσματα να συντίθενται για να σχηματίσουν μια ολοκληρωμένη αξιολόγηση επιπτώσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Εφαρμογή εργαλείων αξιολόγησης επιπτώσεων

2.1. Συνοπτική παρουσίαση μελετών αξιολογήσεων επιπτώσεων

Για τους σκοπούς της παρούσας εργασίας εξετάστηκαν δεκαεπτά μελέτες αξιολόγησης επιπτώσεων, οι οποίες καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα παρεμβάσεων ενώ άπτονται και των δύο μεθόδων αξιολόγησης επιπτώσεων, όπως αναλύθηκαν στο Κεφάλαιο 1. Σκοπός της ανάλυσης αυτής είναι η συσχέτιση του είδους της αξιολογούμενης παρέμβασης με την εφαρμοσθείσα μέθοδο αξιολόγησης ώστε να είναι ευχερέστερη η επιλογή της μεθόδου σε μελλοντικές αξιολογήσεις.

Πίνακας 1. Μελέτες Αξιολόγησης Επιπτώσεων

Τίτλος Μελέτης/ Αξιολόγησης	Πηγή	Αντικείμενο Μελέτης	Μέθοδος Αξιολόγησης	Κύρια Ευρήματα
WP1: Synthesis report Ex post evaluation of Cohesion Policy programmes 2007-2013, focusing on the European Regional Development Fund (ERDF) and the Cohesion Fund (CF)	Info Regio – Περιφερειακή Πολιτική της ΕΕ https://ec.europa.eu/regional_policy/el/	Υποστήριξη ΜΜΕ και καινοτομία. Η συνολική στήριξη του ΕΤΠΑ προς τις ΜΜΕ ανήλθε σε 51,9 δις €. Περίπου 246.000 ΜΜΕ στην ΕΕ έλαβαν άμεση υποστήριξη, το 7% εκ των οποίων δραστηριοποιούνται στη μεταποίηση. Επιπλέον, εκτιμάται ότι έλαβε άμεση στήριξη το 15% των	Αξιολόγηση βάσει θεωρίας (ΤΒΙΕ) σε συνδυασμό με μεθόδους αντιπαραδείγματος (CIE).	Η υποστήριξη, σύμφωνα με τα δεδομένα βασικών δεικτών, είχε τα εξής αποτελέσματα: 121.400 ΜΜΕ ¹⁸ έλαβαν βοήθεια στο ξεκίνημά τους 322.100 νέες θέσεις εργασίας, πλήρους απασχόλησης, δημιουργήθηκαν άμεσα στις ΜΜΕ. Ένα σημαντικό αποτέλεσμα της στήριξης ήταν η βοήθεια στις ΜΜΕ να αντέξουν τις συνέπειες της κρίσης μέσω παροχής πίστωσης και να επενδύσουν στον

¹⁸ Βάσει του άρθρου 2 του παραρτήματος της σύστασης 2003/361/ΕΚ: «Η κατηγορία των πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ) αποτελείται από επιχειρήσεις που απασχολούν λιγότερους από 250 εργαζομένους και των οποίων ο ετήσιος κύκλος εργασιών δεν υπερβαίνει τα 50 εκατ. € ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 43 εκατ. €.»

Τίτλος Μελέτης/ Αξιολόγησης	Πηγή	Αντικείμενο Μελέτης	Μέθοδος Αξιολόγησης	Κύρια Ευρήματα
		<p>μικρών επιχειρήσεων μεταποίησης στην ΕΕ (10-49 άτομα) και πάνω από το ένα τρίτο των μεσαίων επιχειρήσεων.</p>		<p>εκσυγχρονισμό ή την επέκταση εγκαταστάσεων και εξοπλισμού και στη συνέχιση των δραστηριοτήτων ΕΑ και καινοτομίας. Τέλος, επέτρεψε τη συνέχιση των δραστηριοτήτων τους και τη διατήρηση του προσωπικού τους.</p>
<p>WP1: Synthesis report Ex post evaluation of Cohesion Policy programmes 2007-2013, focusing on the European Regional Development Fund (ERDF) and the Cohesion Fund (CF)</p>	<p>Inforegio – Περιφερειακή Πολιτική της ΕΕ https://ec.europa.eu/regional_policy/el/</p>	<p>Υποστήριξη στον τομέα των μεταφορών. Οι επενδύσεις στις μεταφορές ήταν κύριος στόχος της στήριξης του ΕΤΠΑ και του Ταμείου Συνοχής την ΠΠ 2007-2013. Ανήλθε σε 80,9 δις €.</p>	<p>Αξιολόγηση βάσει θεωρίας (TBIE) σε συνδυασμό με μεθόδους αντιπαραδείγματος(CIE).</p>	<p>Είχε ως αποτέλεσμα:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Την κατασκευή δρόμων μήκους 4 900 km, κυρίως αυτοκινητοδρόμων, -Την αναβάθμιση σχεδόν 28.600 km δρόμων -Την κατασκευή 1.100 χιλιομέτρων νέων σιδηροδρόμων και την αναβάθμιση 3.900 km υπαρχόντων. <p>Η επένδυση αύξησε την προσβασιμότητα των χωρών και των περιφερειών και διέυρνε τη δυνατότητα εμπορίου με άλλες περιοχές της ΕΕ, που είναι ζωτικής σημασίας για την οικονομική τους ανάπτυξη.</p>

Τίτλος Μελέτης/ Αξιολόγησης	Πηγή	Αντικείμενο Μελέτης	Μέθοδος Αξιολόγησης	Κύρια Ευρήματα
WP1: Synthesis report Ex post evaluation of Cohesion Policy programmes 2007-2013, focusing on the European Regional Development Fund (ERDF) and the Cohesion Fund (CF)	Inforegio – Περιφερειακή Πολιτική της ΕΕ https://ec.europa.eu/regional_policy/el/	Υποστήριξη για το περιβάλλον. Η στήριξη της Πολιτικής Συνοχής για το περιβάλλον ανήλθε συνολικά σε 40,3 δις €, τα οποία δαπανήθηκαν ως επί το πλείστον στη διαχείριση απορριμμάτων, την παροχή καθαρού νερού και την επεξεργασία λυμάτων σε χώρες και περιφέρειες σύγκλισης της ΕΕ.	Αξιολόγηση βάσει θεωρίας (TBIE) σε συνδυασμό με μεθόδους αντι-παραδείγματος (CIE).	Το Πρόγραμμα είχε ως αποτέλεσμα: -Περισσότεροι από 5,9 εκ. άνθρωποι να έχουν πρόσβαση σε καθαρό πόσιμο νερό και συνδέθηκαν με νέες ή αναβαθμισμένες εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων. Επιπλέον, πολλοί χώροι υγειονομικής ταφής που δεν συμμορφώνονταν με τα πρότυπα της ΕΕ έκλεισαν, ενώ στην Τσεχία, την Ουγγαρία, τη Λιθουανία, την Πολωνία και τη Σλοβενία, καθώς και την Κροατία, το ποσοστό των απορριμμάτων που ανακυκλώθηκαν αυξήθηκε πάνω από 10 ποσοστιαίες μονάδες.
Ex post evaluation of Cohesion Policy programmes 2007 2013 , focusing on the European Regional Development Fund (ERDF) and the Cohesion Fund (CF) Task 3	Inforegio – Περιφερειακή Πολιτική της ΕΕ https://ec.europa.eu/regional_policy/el/	Το Πρόγραμμα Ιταλίας-Αυστρίας επικεντρώθηκε στη διασυνοριακή συνεργασία και τη βιωσιμότητα στον τουρισμό και τον πολιτισμό. Η στρατηγική σε σχέση με τον τουρισμό	Αξιολόγηση βάσει θεωρίας (TBIE) σε συνδυασμό με αντιπαραστατικές μεθόδους αξιολόγησης (CIE).	Ορισμένα από τα αποτελέσματα του Προγράμματος είναι τα κάτωθι: -Η αύξηση της διασυνοριακής συνεργασίας τόσο στον τουρισμό όσο και στον πολιτισμό, με αποτέλεσμα τη δημιουργία μόνιμων δομών συνεργασίας και στους δύο

Τίτλος Μελέτης/ Αξιολόγησης	Πηγή	Αντικείμενο Μελέτης	Μέθοδος Αξιολόγησης	Κύρια Ευρήματα
Interreg Programmes September 2016 Case study Interreg Italy-Austria		στόχευε στην υπέρβαση των διοικητικών συνόρων προκειμένου να διατηρηθεί η κοινή διαχείριση των τουριστικών πόρων και να ενισχυθεί η διασυνοριακή συνεργασία και η δημιουργία μιας κοινής ταυτότητας στην περιοχή. Συνολικά 20,7 εκ. € διατέθηκαν σε 42 έργα.		τομείς. -Η δημιουργία διασυνοριακών τουριστικών προορισμών (π.χ. το μονοπάτι πεζοπορίας Alpe Adria, τον ποδηλατόδρομο «Μόναχο-Βενετία»). -Η αύξηση του αριθμού των τουριστών στους προορισμούς που δημιουργήθηκαν. -Η αύξηση της μεταφοράς τεχνολογίας διασυνοριακά. Τα οικονομικά στοιχεία δείχνουν αύξηση του αριθμού των εργοδοτών στον τουριστικό τομέα (+1,3%) και των συνολικών αφίξεων σε τουριστικά καταλύματα στην περιοχή (+11,5%) μεταξύ 2007 και 2013. Ωστόσο, εξετάζοντας τα αποτελέσματα υπό ένα ευρύτερο πρίσμα, μπορεί να υποστηριχθεί ότι η στρατηγική του Interreg δεν διέθετε τους απαραίτητους οικονομικούς πόρους για να κάνει τη διαφορά από μόνη της στους τομείς αυτούς.

Τίτλος Μελέτης/ Αξιολόγησης	Πηγή	Αντικείμενο Μελέτης	Μέθοδος Αξιολόγησης	Κύρια Ευρήματα
Evaluation of investments in Research and Technological Development (RTD) infrastructures and activities supported by the European Regional Development Funds (ERDF) in the period 2007-2013	Inforegio – Περιφερειακή Πολιτική της ΕΕ https://ec.europa.eu/regional_policy/el/	Αυτή η αξιολόγηση κάλυψε 53 ΕΠ του ΕΤΠΑ, με συνολική επένδυση 14,64δισ € σε δραστηριότητες Ε&ΤΑ. Η μελέτη αξιολόγησης επικεντρώθηκε σε δύο κατηγορίες δαπανών του ΕΤΠΑ : 01. δραστηριότητες ΕΤΑ σε ερευνητικά κέντρα 02. Υποδομές ΕΤΑ & κέντρα ικανότητας (centers of competence) σε μια συγκεκριμένη τεχνολογία.	Theory Based Impact Evaluation (TBIE) – Contribution Analysis	Σημειώθηκε σημαντική βελτίωση των ικανοτήτων Ε&Α στις περιοχές της παρέμβασης. Τα στοιχεία δείχνουν ότι οι επενδύσεις του ΕΤΠΑ που στοχεύουν στον εκσυγχρονισμό των εκπαιδευτικών εγκαταστάσεων συσχετίζονται θετικά με τον ρυθμό αύξησης των ατόμων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που απασχολούνται στους τομείς της επιστήμης και της τεχνολογίας. Επίσης, η ανακαίνιση των χώρων και ο νέος εξοπλισμός, δημιούργησαν ένα καλύτερο περιβάλλον για την προσέλκυση νέων φοιτητών και ερευνητών.
Evaluating the impact of community health worker integration into prevention of mother-to-child transmission of HIV	International Initiative for Impact Evaluation (3ie) https://www.3ie.org/	Η εν λόγω αξιολόγηση εξετάζει τον αντίκτυπο των υπηρεσιών των CHW ¹⁹ στις υπηρεσίες του προγράμματος	Theory Based Impact Evaluation (TBIE) – Theory of Change	Η αξιολόγηση επιπτώσεων δεν έδειξε σημαντική αλλαγή μετά την παρέμβαση με εξαίρεση τη βελτίωση της ART μετά τον τοκετό, στις περιοχές όπου η παρέμβαση εφαρμόστηκε με υψηλότερη ένταση.

¹⁹ Community Health Workers είναι εργαζόμενοι στον τομέα της υγείας 1ης γραμμής που μπορούν να βελτιώσουν την κάλυψη και την ποιότητα των παρεχόμενων ιατρικών υπηρεσιών σε επίπεδο κοινότητας.

Τίτλος Μελέτης/ Αξιολόγησης	Πηγή	Αντικείμενο Μελέτης	Μέθοδος Αξιολόγησης	Κύρια Ευρήματα
services in Tanzania October 2018		Πρόληψης Μεταδόσεων από Μητέρα στο Παιδί (PMTCT), στην ενημέρωση των ασθενών από τους CHW, με εστίαση στη φροντίδα για τον HIV και τη συμμόρφωση στη αντιρετροϊκή θεραπεία (ART) στην Τανζανία.		Ωστόσο, η μέτρηση της εφαρμογής της παρέμβασης ήταν ελλιπής, καθώς δεν περιλάμβανε μέτρηση γνώσεων και δεξιοτήτων των συμμετεχόντων στο πρόγραμμα πριν και μετά την εκπαίδευση αλλά ούτε και αλλαγές στην πρακτική των CHW μετά την παρέμβαση.
Counterfactual Impact Evaluation on EU Cohesion Policy Interventions in Training in Companies	The Central and Eastern European Online Library <a href="https://www.cee
ol.com/">https://www.cee ol.com/	Αξιολόγηση Επιπτώσεων της στήριξης από το ΕΚΤ σε τσεχικές επιχειρήσεις μέσω παρεμβάσεων που στοχεύουν στην εκπαίδευση των εργαζομένων. Δείγμα: 373 υποστηριζόμενες επιχειρήσεις & 202 επιχειρήσεις με απορριφθείσες αιτήσεις.	Counterfactual Impact Evaluation. Σύγκριση ωφελομένων και μη ωφελομένων.	Οι επιπτώσεις από την παρεχόμενη βοήθεια του ΕΚΤ στις εταιρείες ήτα θετικές ακόμη και ένα χρόνο μετά τη λήξη της στήριξης. Οι εκτιμήσεις ποικίλλουν μεταξύ 3.838 και 5.513 θέσεων εργασίας που δημιουργήθηκαν ή διατηρήθηκαν.
Nepal Agriculture and Food Security Project	World Bank Group	Συνολική Χρηματοδότηση: 58 εκ.\$	Counterfactual Impact Evaluation.	Οι επιλέξιμες Κοινότητες παρουσίασαν 18% αύξηση του συνολικού εισοδήματος σε

Τίτλος Μελέτης/ Αξιολόγησης	Πηγή	Αντικείμενο Μελέτης	Μέθοδος Αξιολόγησης	Κύρια Ευρήματα
(AFSP)	https://www.worldbank.org/en/home	Κάλυψη Έργου : 19 περιφέρειες Αριθμός Άμεσων Δικαιούχων: 162.000 Σκοπός: Βελτίωση της κοινωνικο-οικονομικής κατάστασης των φτωχών αγροτών μέσω αύξησης της γεωργικής παραγωγής και βελτίωσης των διατροφικών πρακτικών.	Σύγκριση δικαιούχων και μη δικαιούχων.	σχέση με τις μη επιλέξιμες. Οι αγρότες που συμμετείχαν στο AFSP παρουσίασαν αύξηση του εισοδήματός τους κατά 18% από την κτηνοτροφία σε σχέση με τους μη συμμετέχοντες. Επίσης, παρατηρήθηκε μείωση στον αριθμό των νοικοκυριών που ανέφεραν επισιτιστική ανασφάλεια, χωρίς ωστόσο αυτή η μείωση να αποδίδεται 100% στο πρόγραμμα (καθώς παρατηρήθηκε και σε κοινότητες που δεν συμμετείχαν στο AFSP) .
Impact evaluation of the Bangladesh Integrated Nutrition Project (BINP).	International Initiative for Impact Evaluation (3ie) https://www.3ie.org/	Αντικείμενο του έργου είναι η ανάπτυξη ενός εθνικού προγράμματος διατροφής του οποίου μακροπρόθεσμος στόχος είναι η βελτίωση των διατροφικών συνηθειών, έτσι ώστε ο υποσιτισμός να πάψει να αποτελεί πρόβλημα δημόσιας	Theory Based Impact Evaluation (TBIE) - Contribution Analysis	Ο αντίκτυπος του έργου υπονομεύτηκε λόγω έλλειψης αιτιώδους σύνδεσης με την παρέμβαση. Όπως φαίνεται από τα δεδομένα παρακολούθησης του έργου, η παρατηρούμενη βελτίωση παρατηρήθηκε στην πραγματικότητα σε ολόκληρη τη χώρα, εξού και δεν υπήρξαν αξιοσημείωτες διαφορές μεταξύ ωφελούμενων και μη ωφελούμενων περιοχών. Στην πραγματικότητα, αυτή η τάση αποδόθηκε κυρίως στην

Τίτλος Μελέτης/ Αξιολόγησης	Πηγή	Αντικείμενο Μελέτης	Μέθοδος Αξιολόγησης	Κύρια Ευρήματα
		υγείας.		αύξηση της παραγωγής ρυζιού, στην πτώση της τιμής του αλλά και στην αύξηση των εισοδημάτων στην περιοχή (όχι δηλαδή στην παρέμβαση καθαυτή).
Support to large enterprises Final Report Work Package 4 Ex post evaluation of Cohesion Policy programmes 2007-2013, focusing on the European Regional Development Fund (ERDF) and the Cohesion Fund (CF)	Inforegio – Περιφερειακή Πολιτική της ΕΕ https://ec.europa.eu/regional_policy/el/	Την ΠΠ 2007-2013, η συνολική στήριξη από τα προγράμματα της Πολιτικής Συνοχής έφτασε τα 347 δις € από τα οποία 52 δις € δαπανήθηκαν για τη στήριξη των επιχειρήσεων. Μελετήθηκαν 8 κράτη μέλη της ΕΕ, που αντιπροσωπεύουν το 75% της συνολικής δαπάνης για τη στήριξη των επιχειρήσεων στο πλαίσιο της ΠΣ. Επτά εξ αυτών έχουν τις μεγαλύτερες δαπάνες ΕΕ σε απόλυτο αριθμό για τη στήριξη μεγάλων επιχειρήσεων από	Theory Based Impact Evaluation (TBIE) – Contribution Analysis	<ol style="list-style-type: none"> 1. Στο 20% των περιπτώσεων, η υποστήριξη του ΕΤΠΑ ήταν μία από τις κύριες αιτίες υλοποίησης του έργου (αιτιώδης σχέση υποστήριξης - έργου), με αποτέλεσμα την επιθυμητή αλλαγή συμπεριφοράς, δηλαδή την υλοποίηση στρατηγικών έργων. 2. Στο 50% των περιπτώσεων, η υποστήριξη του ΕΤΠΑ πέτυχε να προκαλέσει αλλαγή συμπεριφοράς στις ωφελούμενες μεγάλες επιχειρήσεις, επηρεάζοντας ιδιαίτερα το χρονοδιάγραμμα και το εύρος των υλοποιούμενων έργων. 3. Στο 30% των περιπτώσεων, η στήριξη του ΕΤΠΑ δεν επηρέασε τις επενδυτικές αποφάσεις των μεγάλων επιχειρήσεων. 4. Οι μεγάλες επιχειρήσεις

Τίτλος Μελέτης/ Αξιολόγησης	Πηγή	Αντικείμενο Μελέτης	Μέθοδος Αξιολόγησης	Κύρια Ευρήματα
		<p>όλα τα κράτη μέλη της (Πολωνία, Γερμανία, Πορτογαλία, Ισπανία, Ουγγαρία, Ιταλία και Τσεχία).</p>		<p>πέτυχαν τα επιδιωκόμενα άμεσα αποτελέσματα, τα οποία όμως μόνο εν μέρει να αποδοθούν στην παρέμβαση. 5.Όπου υπήρχε σχετικός σχεδιασμός προέκυψαν έμμεσα και ευρύτερα οφέλη στο 75% των περιπτώσεων.</p>
<p>WP1: Synthesis report Ex post evaluation of Cohesion Policy programmes 2007-2013, focusing on the European Regional Development Fund (ERDF) and the Cohesion Fund (CF) Task 3 Country Report Greece September 2016</p>	<p>Inforegio – Περιφερειακή Πολιτική της ΕΕ https://ec.europa.eu/regional_policy/el/</p>	<p>Υποστήριξη και καινοτομία επιχειρήσεων. Η χρηματοδότηση ανήλθε σε 2,9 δις €, περίπου το 19% της συνολικής διάθεσης της χρηματοδότησης για την Ελλάδα. Το 45% περίπου της χρηματοδότησης διατέθηκε στην Ε&ΤΑ και την καινοτομία, ενώ το υπόλοιπο κατευθύνθηκε κυρίως για υποστήριξη άλλων επενδύσεων στις επιχειρήσεις.</p>	<p>Counterfactual Impact Evaluation</p>	<p>Συνολικά, μέχρι το τέλος του 2014, είχαν υποστηριχθεί 561 έργα ΕΤΑ, καθώς και 30 έργα συνεργασίας μεταξύ εταιρειών και ερευνητικών ιδρυμάτων. Η στήριξη βοήθησε στην έναρξη λειτουργίας 2.611 νέων επιχειρήσεων και συγχρηματοδότησε 25.347 επενδυτικά σχέδια σε ΜΜΕ (Number of direct investment aid projects to SME.) Υπολογίζεται ότι δημιουργήθηκαν 21.006 θέσεις εργασίας (Number of direct investment aid projects to SME) ως άμεσο αποτέλεσμα της χρηματοδότησης, καθώς και 1.422 θέσεις εργασίας στον τομέα της έρευνας (Research jobs).</p>

Τίτλος Μελέτης/ Αξιολόγησης	Πηγή	Αντικείμενο Μελέτης	Μέθοδος Αξιολόγησης	Κύρια Ευρήματα
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟ ΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟ ΤΗΤΑ 2007 – 2013	Inforegio – Περιφερειακή Πολιτική της ΕΕ https://ec.europa.eu/regional_policy/el/	Ειδικοί Στόχοι του ΕΠ ήταν: Η αύξηση της εξωστρέφειας, της επιχειρηματικής δραστηριότητας και της προβολής των ελληνικών επιχειρήσεων και των προϊόντων τους. Η τόνωση της επιχειρηματικότητας και των συνεργασιών των επιχειρήσεων στο παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον και η ανάπτυξη δεσμών συνεργασίας Ελληνικών και διεθνών επιχειρήσεων. Η αύξηση των παραγωγικών επενδύσεων που συμβάλλουν στην ενίσχυση της παρουσίας των ελληνικών επιχειρήσεων στις διεθνείς αγορές, με	Counterfactual Impact Evaluation. Έρευνα πεδίου. Ο αριθμός του δείγματος προσδιορίσθη-κε συναρτήσε του αριθμού των ενταγμένων έργων κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας και την πρόοδο υλοποίησής τους. Η στρωματοποίηση του δείγματος έγινε με δύο βασικά κριτήρια α) τη χωρική κατανομή και β) την κλαδική κατανομή των επιχορηγούμε- νων σχεδίων.	Η βελτίωση της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων αντανακλάται στο γεγονός ότι τα οικονομικά μεγέθη των επιχειρήσεων, κυρίως οι εξαγωγές, σημειώνουν αύξηση. Η υλοποίηση των σχεδίων εξωστρέφειας δεν συνδράμει ιδιαίτερα στη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, είτε μόνιμης/πλήρους, είτε μερικής/εποχικής. Σε γενικές γραμμές οι επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην έρευνα δεν δημιούργησαν νέες συνεργασίες με άλλες επιχειρήσεις, αλλά παρέμειναν κατά κύριο λόγο στις υφιστάμενες συνεργασίες. Στις περιπτώσεις που πραγματοποιήθηκαν συνεργασίες, ως αποτέλεσμα του σχεδίου, ήταν κατά κύριο λόγο με ομοειδείς ελληνικές επιχειρήσεις ή με συμπληρωματικής δραστηριότητας επιχειρήσεις, είτε στην Ελλάδα, είτε σε άλλη ευρωπαϊκή χώρα.

Τίτλος Μελέτης/ Αξιολόγησης	Πηγή	Αντικείμενο Μελέτης	Μέθοδος Αξιολόγησης	Κύρια Ευρήματα
		έμφαση στην ποιοτική τους αναβάθμιση.		Η εφαρμογή του Προγράμματος δεν φαίνεται να συνέβαλε σε σημαντικό βαθμό στη μείωση του κόστους παραγωγής ή εμπορίας /διάθεσης των προϊόντων.
Αξιολόγηση της Δράσης Επιδότησης Παρεμβάσεων Εξοικονόμησης Ενέργειας σε Νοικοκυριά – Πρόγραμμα «ΕΞΟΙΚΟΝΟΜΗΣΗ ΚΑΤ’ ΟΙΚΟΝ» ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΕΠ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟ ΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟ ΤΗΤΑ 2007 – 2013	ΕΣΠΑ 2014 - 2020 https://www.espa.gr/e	Το Πρόγραμμα συνίσταται στην παροχή κινήτρων για παρεμβάσεις εξοικονόμησης ενέργειας στον οικιακό κτιριακό τομέα. Αφορά σε κτίρια που διαθέτουν οικοδομική άδεια ή άλλο νομιμοποιητικό έγγραφο, χρησιμοποιούνται ως κύρια κατοικία και οι ιδιοκτήτες τους πληρούν συγκεκριμένα εισοδηματικά κριτήρια. Η συνολική Δημόσια Δαπάνη ανήλθε σε 396 εκ. €, τα οποία κατανέμονται στο	Counterfactual Impact Evaluation - Έρευνα πεδίου. Υπήρξε ιδιαίτερη μέριμνα ώστε στο δείγμα που επιλέχθηκε να υπάρχει ικανοποιητική εκπροσώπηση των διαφορετικών υποσυνόλων των ωφελούμενων.	Παρόλα τα προβλήματα που προέκυψαν το Πρόγραμμα είχε εν γένει θετική επίπτωση στα εμπλεκόμενα μέρη. Αναφορικά με τον κατασκευαστικό κλάδο, είχε συμβολή στο επίπεδο απασχόλησης, όχι τόσο υπό την έννοια της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας, αλλά της διατήρησης των υφιστάμενων. Ακόμη περισσότερο όμως συντέλεσε στην βελτίωση της ποιότητας των υλικών και την πιστοποίηση των παρεχόμενων υπηρεσιών του κατασκευαστικού κλάδου. Αναφορικά με τους ωφελούμενους, συνέβαλε στην ουσιαστική βελτίωση της θερμικής άνεσης στις κατοικίες τους και στη μείωση

Τίτλος Μελέτης/ Αξιολόγησης	Πηγή	Αντικείμενο Μελέτης	Μέθοδος Αξιολόγησης	Κύρια Ευρήματα
		«Ταμείο Εξοικονομώ κατ' Οίκον» (241 εκ. €) που αφορά κυρίως επιστρεπτέες ενισχύσεις και στο «Πρόγραμμα Άμεσης Ενίσχυσης» (155 εκ.€) που αφορά μη επιστρεπτέες ενισχύσεις.		των ενεργειακών τους εξόδων. Μέσω του Προγράμματος, εφαρμόστηκαν για πρώτη φορά σε τόσο ευρεία βάση μέτρα ενεργειακής αναβάθμισης στο οικιστικό απόθεμα της χώρας, με τις ωφέλειες της εξοικονόμησης ενέργειας να βιώνονται από σημαντική μερίδα πολιτών, που υπό άλλες συνθήκες δεν θα είχαν την οικονομική δυνατότητα ώστε να υλοποιήσουν τέτοιες παρεμβάσεις με δικά τους κεφάλαια.
Μελέτη για την αξιολόγηση των συστημικών παρεμβάσεων του ΕΠ «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση & Δια βίου Μάθηση 2014-2020» Αξιολόγηση της ΣΠ1: «Ανάπτυξη και εφαρμογή Ολοκληρωμένου	ΕΠ «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση & Δια βίου Μάθηση 2014-2020» https://empedu.gov.gr/	Σκοπός της παρέμβασης ήταν η ανάπτυξη και εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου και έγκυρου συστήματος για την ανίχνευση των αναγκών της ελληνικής αγοράς εργασίας, με στόχο τη συνεχή διερεύνηση, καταγραφή και τεκμηρίωση με	Theory Based Impact Evaluation (TBIE) - Λογική Παρέμβασης	Όπως προκύπτει από την επεξεργασία και κριτική αξιολόγηση όλων των διαθέσιμων στοιχείων, ο Μηχανισμός διάγνωσης των αναγκών της αγοράς εργασίας, χρειάζεται ακόμη πολύ χρόνο για να ωριμάσει, ώστε να μπορέσει να δημιουργήσει προστιθέμενη αξία. Τα περισσότερα Υπουργεία, φαίνεται να μην γνωρίζουν για το Μηχανισμό και συνεπώς δεν μπορούν να αντιληφθούν

Τίτλος Μελέτης/ Αξιολόγησης	Πηγή	Αντικείμενο Μελέτης	Μέθοδος Αξιολόγησης	Κύρια Ευρήματα
Συστήματος για τον καθορισμό των αναγκών της Αγοράς Εργασίας - Σύστημα ΕΣΣΕΕΚΑ» ²⁰		ενιαίο, έγκυρο και αξιόπιστο τρόπο των αναγκών της αγοράς εργασίας σε ανθρώπινο δυναμικό και ο προσδιορισμός των σχετικών προς τις ανάγκες αυτές επαγγελμάτων, κατά εκπαιδευτικό επίπεδο, κλάδο οικονομικής δραστηριότητας και χωρικό επίπεδο (περιφέρεια και νομό).		τον ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει σε θέματα διακυβέρνησης. Παρ' όλα αυτά, διαφαίνεται πως η συστημική παρέμβαση, συνέβαλε στη διεύρυνση των δράσεων συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού που αναπτύσσονται στη νέα ΠΠ. Επίσης, στο πλαίσιο της στρατηγικής για την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού της χώρας, ο Μηχανισμός αναμένεται να αποτελέσει σημαντική πηγή εκροών, δίνοντας στοιχεία για το πώς θα συνδυαστεί η αναπτυξιακή στρατηγική της χώρας, με το ανθρώπινο κεφάλαιο.
«Μελέτη για την αξιολόγηση των συστημικών παρεμβάσεων του ΕΠ ΑΝΑΔ 2007-2013 και του ΕΠ ΑΝΑΔΕΔΒΜ 2014-2020»	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση & Δια βίου Μάθηση 2014-	Στόχοι: -Επαγγελματική ανέλιξη μέσω του εμπλουτισμού των γνώσεων και δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού και της πιστοποίησης	Theory Based Impact Evaluation Προσέγγιση αποτελεσματικότητας των δράσεων με ποιοτικά κατά	Η αποσπασματική και περιορισμένη υλοποίηση των ενεργειών της ΣΠ 2 περιόρισε την δυνατότητα για την εμφάνιση αποτελεσμάτων που θα έδιναν ισχυρή προστιθέμενη αξία στις υλοποιηθείσες

²⁰ Εθνικό Σύστημα Σύνδεσης της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την Απασχόληση

Τίτλος Μελέτης/ Αξιολόγησης	Πηγή	Αντικείμενο Μελέτης	Μέθοδος Αξιολόγησης	Κύρια Ευρήματα
Αξιολόγηση της ΣΠ 2 «Ανάπτυξη και εφαρμογή Συστήματος Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης — Πιστοποίησης Επαγγελματικών Προσόντων και Συμβουλευτικής - Συστήματα 4,5 και 6 ΕΣΣΕΕΚΑ»	2020» https://empedu.gov.gr/	των γνώσεων αυτών. -Σχεδιασμός και εισαγωγή μεταρρυθμίσεων στα συστήματα επαγγελματικής κατάρτισης. -Ενεργός στήριξη της διασφάλισης της ποιότητας της διά βίου μάθησης και της διά βίου συμβουλευτικής.	κύριο λόγο στοιχεία.	ενέργειες. Ως προστιθέμενη αξία της ΣΠ, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί η αύξηση της κινητικότητας των Ελλήνων εργαζομένων σε χώρες της ΕΕ με τη χρήση του εγκεκριμένου Εθνικού Πλαισίου Προσόντων βάσει του οποίου μπορούν να διεκδικήσουν ίδια επαγγελματικά δικαιώματα με τους ευρωπαϊούς συναδέλφους τους στο κράτος-μέλος προορισμού και εργασίας τους. Επίσης, προστιθέμενη αξία θα παρουσιάσει στο μέλλον η διασύνδεση του Μηχανισμού Διάγνωσης των αναγκών της αγοράς εργασίας με τα αποτελέσματα που θα παρουσιάζονται στους ενδιαφερόμενους εφήβους που συμπληρώνουν τα τεστ επαγγελματικών ενδιαφερόντων στην εξειδικευμένη πύλη του Εθνικού Οργανισμού Πιστοποίησης Προσόντων & Επαγγελματικού Προσανατολισμού.

Τίτλος Μελέτης/ Αξιολόγησης	Πηγή	Αντικείμενο Μελέτης	Μέθοδος Αξιολόγησης	Κύρια Ευρήματα
<p>«Μελέτη για την αξιολόγηση των συστημικών παρεμβάσεων του ΕΠ ΑΝΑΔ 2007-2013 και του ΕΠ ΑΝΑΔΕΔΒΜ 2014-2020»</p> <p>Αξιολόγηση της ΣΠ 3: «Οργανωτική, επιχειρησιακή και λειτουργική αναβάθμιση του ΟΑΕΔ για τη διεύρυνση, την ποιοτική βελτίωση και αναβάθμιση της αποτελεσματικότητας των υπηρεσιών»</p>	<p>Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση & Δια βίου Μάθηση 2014-2020»</p> <p>https://empedu.gov.gr/</p>	<p>Στόχοι:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Βελτίωση της γνώσης της αγοράς εργασίας -Αύξηση αποτελεσματικότητας και ποιότητας της διαδικασίας σύζευξης προσφοράς -ζήτησης εργασίας - Ανάπτυξη του προσανατολισμού του ΟΑΕΔ προς τις εργοδοτικές ανάγκες -Αναβάθμιση της οργάνωσης και λειτουργίας των δημοσίων υπηρεσιών απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας σε κεντρικό – περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. -Περαιτέρω ανάπτυξη της διαδικτυακής πύλης του ΟΑΕΔ ως προς την τοποθέτηση σε θέσεις εργασίας. 	<p>Theory Based Impact Evaluation</p> <p>Προσέγγιση αποτελεσματικότητας των δράσεων με ποιοτικά κατά κύριο λόγο στοιχεία.</p>	<p>Η αποτελεσματικότητα της παρέμβασης γενικά θεωρείται υψηλή δεδομένης της έγκαιρης και ουσιαστικής παρουσίας του μεγαλύτερου τμήματος του αρχικά σχεδιασμένου πλέγματος παραδοτέων και υλοποίησης όλων των απαραίτητων ενεργειών και δράσεων για την ανάπτυξη του νέου οργανωτικού και λειτουργικού μοντέλου του ΟΑΕΔ. Σύμφωνα με την άποψη των ερωτηθέντων στις συνεντεύξεις που διενεργήθηκαν, το σύνολο των παραδοτέων της παρέμβασης είναι τα κατάλληλα εργαλεία και αποτελούν τις βασικές προϋποθέσεις για την μελλοντική υποστήριξη των νέων διαδικασιών και λειτουργιών του Οργανισμού. Ένας μικρός αριθμός ενεργειών και παραδοτέων που δεν υλοποιήθηκαν, κρίνεται ως «επουσιώδης», και δεν επηρεάζουν συνολικά την αποτελεσματικότητα της ΣΠ.</p>

Τίτλος Μελέτης/ Αξιολόγησης	Πηγή	Αντικείμενο Μελέτης	Μέθοδος Αξιολόγησης	Κύρια Ευρήματα
Impact Evaluation of Electoral Incentives on School Dropout Rates in Brazil In an empirical study on local electoral incentives	Impact Evaluation in Practice Second Edition, World Bank Group	Το πρόγραμμα Bolsa Escola αφορούσε την παροχή μηνιαίας επιδότησης σε φτωχές οικογένειες στη Βραζιλία, υπό τον όρο τη φοίτηση των παιδιών τους στο σχολείο. Υπεύθυνες για τον εντοπισμό των ωφελουμένων οικογενειών και την εφαρμογή του προγράμματος ήταν οι δημοτικές αρχές.	Counterfactual Impact Evaluation. Με τη χρήση της μεθόδου Difference-in-Differences εκτιμήθηκαν οι επιπτώσεις του προγράμματος στα ποσοστά σχολικής εγκατάλειψης.	Συνολικά, το πρόγραμμα σημείωσε επιτυχία καθώς τα ποσοστά εγκατάλειψης του σχολείου μειώθηκαν κατά μέσο όρο 8% για τους ωφελούμενους. Σημειώθηκαν ωστόσο αξιοσημείωτες διαφορές στις επιδόσεις μεταξύ των δήμων, καθώς ο αντίκτυπος του προγράμματος ήταν 36% μεγαλύτερος σε δήμους με δημάρχους που διένυαν την πρώτη τους θητεία. Το συμπέρασμα από την παρέμβαση ήταν ότι το άγχος της επανεκλογής έδωσε στους δημάρχους κίνητρο να αυξήσουν τις προσπάθειές τους για την εφαρμογή του προγράμματος.

2.2. Συμπεράσματα

Από την επισκόπηση της βιβλιογραφίας, μπορούν να εξαχθούν ορισμένα συμπεράσματα όσον αφορά την επιλογή της εκάστοτε μεθόδου αξιολόγησης και τη σύνδεση της με την παρέμβαση, τα οποία επαληθεύονται και από τις παραπάνω μελέτες αξιολόγησης επιπτώσεων.

- Η μέθοδος που εφαρμόζεται σε μια αξιολόγηση επιπτώσεων εξαρτάται ουσιαστικά από την ερώτηση στην οποία καλείται να απαντήσει και από τα

διαθέσιμα δεδομένα. Δεδομένου ότι η εκ των υστέρων αξιολόγηση των παρεμβάσεων του ΕΤΠΑ, του Ταμείου Συνοχής και του ΕΚΤ καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα διαφορετικών τομέων και παρεμβάσεων, συχνά οι δύο μέθοδοι χρησιμοποιούνται συνδυαστικά. Για παράδειγμα, στην “Ex post evaluation of the ERDF and Cohesion Fund 2007-2013”, οι περισσότερες από τις αξιολογήσεις που πραγματοποιήθηκαν εμπίπτουν στον τομέα της αξιολόγησης με βάση τη θεωρία, η οποία όμως συμπληρώνεται από CIE μεθόδους και μακροοικονομικά μοντέλα.

- Στην πλειοψηφία των προγραμμάτων που χρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ χρησιμοποιούνται μέθοδοι TBIE, ενώ σε όσα χρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ προτιμάται η χρήση Counterfactual μεθόδων κυρίως λόγω ύπαρξης μεγάλου αριθμού των ωφελούμενων. Σύμφωνα με το αποθετήριο έργων Evaluation Helpdesk²¹, μέχρι τον Ιούνιο του 2021 είχαν ολοκληρωθεί 1.795 αξιολογήσεις, εκ των οποίων οι 1.001 αφορούσαν προγράμματα του ΕΚΤ και του ΕΤΠΑ. Από τις 1.001 αξιολογήσεις, οι 323 αφορούσαν αξιολογήσεις επιπτώσεων και οι 106 από αυτές εφάρμοσαν counterfactual μεθόδους.
- Η συχνή χρήση counterfactual μεθόδων αξιολόγησης στα προγράμματα του ΕΚΤ, δεν συναπάγεται την καταλληλότητα των μεθόδων αυτών για το σύνολο των χρηματοδοτούμενων από το ΕΚΤ προγραμμάτων. Για παράδειγμα, όταν αξιολογούμε μία συστημική παράμβαση, η χρήση της TBIE είναι απαραίτητη. Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής πρέπει να επιλέξουν πού θα εστιάσουν την προσοχή τους, υιοθετώντας την κατάλληλη στρατηγική κατά τη διαδικασία επιλογής παρεμβάσεων για αξιολόγηση επιπτώσεων.
- Κατά την ΠΠ 2014-2020, 20 από τα 27 κράτη μέλη εκπόνησαν αξιολογήσεις με τη μέθοδο CIE, γεγονός που καταδεικνύει την ευρύτερη υιοθέτηση αυτής της προσέγγισης σε σύγκριση με το παρελθόν.

---

²¹ Το έργο Helpdesk χρηματοδοτείται από τη DG REGIO και τη DG EMPLOYEE και συλλέγει πληροφορίες σχετικά με τις αξιολογήσεις που δημοσιεύονται ηλεκτρονικά από την 1η Ιανουαρίου 2015 από τις διαχειριστικές αρχές. Οι αξιολογήσεις συλλέγονται από ένα δίκτυο εθνικών εμπειρογνομόνων, συνοψίζονται και αξιολογούνται ως προς την ποιότητα και την αξιοπιστία των ευρημάτων. https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/evaluations/member-states/

- Η μέθοδος CIE εφαρμόστηκε πιο συχνά για την αξιολόγηση επιπτώσεων των ενεργών πολιτικών για την αγορά εργασίας (κατάρτιση, παροχή κινήτρων σε ανέργους, βοήθεια για αναζήτηση εργασίας, απόκτηση εργασιακής εμπειρίας) και σε μικρότερο βαθμό σε άλλους τομείς, όπως για παράδειγμα σε παρεμβάσεις σχετιζόμενες με κοινωνικά ζητήματα (καταπολέμηση της φτώχειας, κοινωνικός αποκλεισμός).
- Η μέθοδος CIE συχνά επικεντρώνονται σε βραχυπρόθεσμες ή μεσοπρόθεσμες επιπτώσεις (6 ή 12 μήνες), σε σχέση με την TBIE η οποία συνήθως εστιάζει σε περισσότερο μακροπρόθεσμα αποτελέσματα.
- Η μέθοδος CIE απαιτεί μεγαλύτερο μέγεθος δείγματος σε σχέση με άλλες μεθόδους αξιολόγησης, συμπεριλαμβανομένης της TBIE. Συνεπώς, είναι σημαντικό, τόσο ο αριθμός των ωφελούμενων όσο και των μη ωφελούμενων να είναι επαρκούς μεγέθους. Επιπλέον, η ομάδα η οποία υπόκειται στην παρέμβαση θα πρέπει να είναι σαφώς προσδιορισμένη.
- Για την πλειοψηφία των προγραμμάτων του Interreg, χρησιμοποιούνται μέθοδοι αξιολόγησης επιπτώσεων βασισμένες στη θεωρία ή όπως αλλιώς λέγονται μέθοδοι με μικρό «n». Αυτές οι προσεγγίσεις, καθώς δεν μπορούν να εξασφαλίσουν στατιστική σημαντικότητα, δίνουν έμφαση σε ποιοτικές εκτιμήσεις, αξιοποιώντας μια σειρά εργαλείων, από απλές ανασκοπήσεις του εάν/πώς η θεωρία αλλαγής του προγράμματος έχει επιτευχθεί στην πράξη, μέχρι μεθοδολογικά εργαλεία της Ρεαλιστικής Αξιολόγησης (ενότητα 1.3.2.), όπου η έμφαση δίνεται στον εντοπισμό των συνδυασμών του πλαισίου και του μηχανισμού που ευθύνονται για τα αποτελέσματα της παρέμβασης.
- Οι κοινωνικού χαρακτήρα παρεμβάσεις που έχουν σκοπό να βελτιώσουν τη ζωή των ανθρώπων σε υποβαθμισμένες ή μειονεκτούσες περιοχές έχουν επεκταθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια. Πολλά από αυτά τα προγράμματα ξεκίνησαν ως δράσεις κοινωνικού κυρίως χαρακτήρα με πολύ χαμηλή χρηματοδότηση και εξελίχθηκαν με την πάροδο του χρόνου σε μεγάλης κλίμακας παρεμβάσεις με γνώμονα την κοινότητα και την τοπική ανάπτυξη (βελτίωση της παραγωγικής ικανότητας, πρόσβαση του πληθυσμού σε βασικές υπηρεσίες). Ωστόσο, παρά τη

- σχετική εξάπλωσή των εν λόγω παρεμβάσεων, παρατηρείται έλλειψη ισχυρών αποδεικτικών στοιχείων για τον αντίκτυπό τους, ιδίως σε οικονομικό επίπεδο.
- Η σταδιακή ωρίμανση των προσεγγίσεων και των διαδικασιών αξιολόγησης των επιπτώσεων των ΕΔΕΤ και το θεωρητικό υπόβαθρο αυτών έχει αδιαμφισβήτητα οδηγήσει σε μια αναβάθμιση της προστιθέμενης αξίας που αυτές παράγουν. Παρ' όλα αυτά, όπως φάνηκε και από τις παραπάνω μελέτες περιπτώσεων, πολύ συχνά δεν καταφέρνουν να καταγράψουν άλλες πτυχές των παρεμβάσεων αυτών, ειδικά σε πολιτικό και θεσμικό επίπεδο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Αξιολόγηση επιπτώσεων από την εφαρμογή της ΣΕΕ

3.1. ΣΕΕ – Βασικά Χαρακτηριστικά

Η Στρατηγική για την Έξυπνη Εξειδίκευση (Smart Specialisation Strategy – S3) είναι μια ολοκληρωμένη ατζέντα οικονομικού μετασχηματισμού, προσαρμοσμένη στις ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής²², η οποία:

- επικεντρώνει την πολιτική υποστήριξη και τις επενδύσεις σε εθνικές/περιφερειακές προτεραιότητες – κλειδιά, προκλήσεις και ανάγκες για μια ανάπτυξη βασισμένη στη γνώση,
- οικοδομεί πάνω στα δυνατά σημεία και συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας/περιφέρειας και το δυναμικό για αριστεία,
- υποστηρίζει την τεχνολογική καινοτομία και την καινοτομία βασισμένη στη γνώση και στοχεύει στην τόνωση των ιδιωτικών επενδύσεων,
- διασφαλίζει την πλήρη συμμετοχή των εταίρων (stakeholders) και ενθαρρύνει την καινοτομία και τον πειραματισμό,
- βασίζεται σε τεκμήρια και περιλαμβάνει ένα στέρεο σύστημα παρακολούθησης και αξιολόγησης.

Με βάση τα προαναφερόμενα, οι Στρατηγικές για την Έξυπνη Εξειδίκευση (ΣΕΕ) δεν είναι στρατηγικές για την έρευνα και καινοτομία αλλά στρατηγικές ανάπτυξης μιας χώρας ή περιφέρειας με μοχλό τη γνώση.²³

Διαδικασία–κλειδί για τον προσδιορισμό προτεραιοτήτων μιας στρατηγικής έρευνας και καινοτομίας για την έξυπνη εξειδίκευση και επομένως ουσιώδες στοιχείο για τον επιτυχή σχεδιασμό της, είναι η διαδικασία επιχειρηματικής ανακάλυψης (entrepreneurial discovery process).²⁴ Η ΔΕΑ χρησιμοποιεί την επιχειρηματική γνώση που υπάρχει στη χώρα/περιφέρεια υιοθετώντας μια επιχειρηματική προσέγγιση με την έννοια της έμφασης

²² European Commission, Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisations (RIS 3)

²³ ΕΣΔΔΑ, Εκπαιδευτικό Υλικό, ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ. ΕΡΕΥΝΑ, ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ (2020)

²⁴ Perianez-Forte, I., Wilson, J., (2021)

στις ευκαιρίες της αγοράς, της διαφοροποίησης από άλλες χώρες/περιφέρειες, της ανάληψης (και διαχείρισης) ρίσκου και της αναζήτησης συμμαχιών για τη βελτιστοποίηση της πρόσβασης σε πόρους και της χρήσης αυτών (φυσικοί πόροι, χρηματοοικονομικοί, πνευματικοί πόροι, γνώση της αγοράς κλπ.). Αυτό σημαίνει ότι οι φορείς χάραξης πολιτικής θα πρέπει να εμπλέξουν όλους τους τύπους παραγόντων στο χώρο της καινοτομίας (επιχειρήσεις, κέντρα τεχνολογίας και ικανότητας, Πανεπιστήμια και δημόσιους φορείς, επιστημονικά και τεχνολογικά πάρκα, επιχειρηματικούς αγγέλους και φορείς επιχειρηματικών, την κοινωνία των πολιτών κλπ. σε μια επιχειρηματική διαδικασία για το σχεδιασμό της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης.

3.1.1. Οι Στρατηγικές Έρευνας και Καινοτομίας για την Έξυπνη Εξειδίκευση στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα εκπονήθηκαν μία εθνική και 13 περιφερειακές στρατηγικές έρευνας και καινοτομίας για την έξυπνη εξειδίκευση για την ΠΠ 2014-2020²⁵. Η εθνική στρατηγική εκπονήθηκε από τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας (ΓΓΕΤ) του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων ενώ κάθε Περιφέρεια ήταν υπεύθυνη για την εκπόνηση της δικής της στρατηγικής. Συντονιστικό ρόλο στη συνολική διαδικασία είχε η Ειδική Υπηρεσία Στρατηγικής, Σχεδιασμού και Αξιολόγησης (ΕΥΣΣΑ) του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων.

Στο πλαίσιο της εκπόνησης των στρατηγικών αυτών, η χώρα και οι Περιφέρειές της κλήθηκαν να εντοπίσουν τις δραστηριότητες εκείνες στις οποίες παρουσιάζουν ή είναι σε θέση να οικοδομήσουν, ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα και σε αυτές να επικεντρώσουν τους διαθέσιμους πόρους και τις προσπάθειες, ώστε να καταστεί δυνατή η επίτευξη σημαντικών αναπτυξιακών αποτελεσμάτων. Η διερεύνηση που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της εκπόνησης της Εθνικής Στρατηγικής οδήγησε στον εντοπισμό οκτώ κλάδων στους οποίους η έρευνα και η καινοτομία μπορούν να συμβάλουν στην ανάπτυξη σημαντικού ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος, ενώ συνυπολογίσθηκε η κρίσιμη μάζα και η αριστεία του ερευνητικού δυναμικού.

²⁵ <https://www.espa.gr/el/pages/staticRIS3.aspx>

Οι κλάδοι αυτοί είναι οι εξής:²⁶

1. Αγροδιατροφή
2. Υγεία – φάρμακα
3. Τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών
4. Ενέργεια
5. Περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη
6. Μεταφορές
7. Υλικά – κατασκευές
8. Τουρισμός – Πολιτισμός – Δημιουργικές βιομηχανίες

Για την προγραμματική περίοδο 2021 – 2027 σύμφωνα με τις προτάσεις των κανονισμών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η «ορθή διακυβέρνηση της εθνικής ή περιφερειακής στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης» είναι ο μοναδικός θεματικός αναγκαίος πρόσφορος όρος (δηλ. προϋπόθεση για τη χρηματοδότηση δράσεων) για το Στόχο Πολιτικής 1 «Μια Ευρώπη πιο ανταγωνιστική και πιο έξυπνη μέσω της προώθησης του καινοτόμου και έξυπνου οικονομικού μετασχηματισμού και της περιφερειακής συνδεσιμότητας ΤΠΕ».

Τα κριτήρια εκπλήρωσης του προαναφερόμενου αναγκαίου πρόσφορου όρου είναι τα εξής²⁷:

Η ΣΕΕ υποστηρίζεται από:

- Επικαιροποιημένη ανάλυση των προκλήσεων που υφίστανται για τη διάχυση της καινοτομίας και την ψηφιοποίηση

²⁶ Γενική Γραμματεία Έρευνας και Καινοτομίας:
<http://www.gsrt.gr/central.aspx?sId=12014661139616461496396>

²⁷ Κανονισμός (ΕΕ) 2021/1060 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Ιουνίου 2021, για τον καθορισμό κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+, το Ταμείο Συνοχής, το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας, και δημοσιονομικών κανόνων για τα εν λόγω Ταμεία και για το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης, το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας και το Μέσο για τη Χρηματοδοτική Στήριξη της Διαχείρισης των Συνόρων και την Πολιτική των Θεωρήσεων

- Ύπαρξη αρμόδιου περιφερειακού / εθνικού οργανισμού ή φορέα που είναι υπεύθυνος για τη διαχείριση της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης
- Εργαλεία παρακολούθησης και αξιολόγησης για τη μέτρηση των επιδόσεων ως προς την επίτευξη των στόχων της στρατηγικής
- Συνεργασία αρμόδιων φορέων («διαδικασία επιχειρηματικής ανακάλυψης»)
- Αναγκαίες δράσεις για τη βελτίωση των εθνικών ή περιφερειακών συστημάτων έρευνας και καινοτομίας, εφόσον απαιτείται
- Κατά περίπτωση, δράσεις για τη υποστήριξη της βιομηχανικής μετάβασης

3.1.2. Σύστημα Παρακολούθησης και Αξιολόγησης της ΣΕΕ

Το σύστημα και τα εργαλεία παρακολούθησης και αξιολόγησης αποτελούν καίριο σημείο για τη διαμόρφωση αλλά και την ορθή εφαρμογή της ΣΕΕ καθώς μπορούν να εντοπίσουν αποκλίσεις από τους στόχους που έχουν τεθεί στο επίπεδο σχεδιασμού αλλά και να καθοδηγήσουν διορθωτικές ενέργειες από τον αρμόδιο μηχανισμό διακυβέρνησης ως προς την αναπροσαρμογή του μείγματος πολιτικής καθ' όλη τη διάρκεια της εφαρμογής της. Η σημασία του μηχανισμού αξιολόγησης γίνεται ακόμα πιο ξεκάθαρη και από τα κριτήρια που προσδιορίζονται στον Αναγκαίο Όρο της Ορθής Διακυβέρνησης που διέπει τους Ειδικούς Στόχους i και iv του Στόχου Πολιτικής 1 κατά τη νέα ΠΠ και υποδεικνύει ως αναγκαία την ύπαρξη ενός τέτοιου μηχανισμού για τη μέτρηση της απόδοσης ως προς τους στόχους της στρατηγικής που έχουν τεθεί.

Ο μηχανισμός αξιολόγησης της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης αποσκοπεί στην εκτίμηση της ορθότητας της Στρατηγικής και της καταλληλότητας του υλοποιούμενου μείγματος πολιτικής για την επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί, προκειμένου να αναδειχθεί η ανάγκη ή μη αναπροσαρμογής της Στρατηγικής.

Η αξιολόγηση θα γίνεται υπό την ευθύνη της Μονάδας Προγραμματισμού, Συντονισμού και Παρακολούθησης της Εθνικής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης μέσω εκθέσεων αξιολόγησης, από ανεξάρτητο αξιολογητή, στα χρονικά σημεία που έχουν οριστεί και εισροές της θα αποτελούν όλα τα στοιχεία που συγκεντρώνονται ετησίως από τις

διαδικασίες παρακολούθησης της ΕΣΕΕ και τυχόν άλλες σχετικές εκθέσεις/ δεδομένα που έχουν συλλεχθεί (π.χ. Συστάσεις για τη χώρα – European Semester). Η Μονάδα Προγραμματισμού, Συντονισμού και Παρακολούθησης της Εθνικής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης μεταβιβάζει τα αποτελέσματα της αξιολόγησης στο Συμβούλιο Εθνικής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης και τις προτάσεις αναπροσαρμογής, για την αποτίμηση της προόδου και τυχόν ανάγκης αναθεώρησης της ΕΣΕΕ με βάση την απόδοση σε σχέση με τους στόχους που είχαν τεθεί.

Το σύστημα παρακολούθησης και αξιολόγησης της ΕΣΕΕ πρέπει να παρέχει αναλυτική ανατροφοδότηση σε ό,τι αφορά τα αποτελέσματα και τις επιπτώσεις των εφαρμοζόμενων πολιτικών, προκειμένου να υποστηρίξει τη λήψη αποφάσεων εντός του μοντέλου διακυβέρνησης της τετραπλής έλικας²⁸. Το σύστημα αξιολόγησης θα πρέπει να εκτελεί ένα σύνολο λειτουργιών, όπως:

- i. Ανάλυση του επιπέδου υλοποίησης της στρατηγικής: Επαλήθευση ότι οι στρατηγικές προτεραιότητες έχουν μετατραπεί σε αποτελεσματικές επιχειρησιακές διαδικασίες, καθώς και ότι ο μηχανισμός βάσει του οποίου αναπτύσσεται το μείγμα πολιτικής, ευνοεί έργα που ευθυγραμμίζονται με τη φιλοσοφία και το όραμα της ΕΣΕΕ.
- ii. Παρακολούθηση και αξιολόγηση: Ανάλυση σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα των πραγματικών επιπτώσεων του προγράμματος/ της δημόσιας πολιτικής, σε όρους διαρθρωτικών αλλαγών.
- iii. Λογοδοσία: Αποσαφήνιση της λογικής στην οποία βασίζεται η επιλογή των προτεραιοτήτων, η κατανομή των πόρων και η κινητοποίηση εργαλείων πολιτικής.
- iv. Υποστήριξη της λήψης αποφάσεων και της αναθεώρησης της στρατηγικής μέσω της παροχής τεχνογνωσίας, εργαλείων αξιολόγησης και συνεχούς επικοινωνίας για την οικοδόμηση εμπιστοσύνης μεταξύ των εμπλεκόμενων.

---

28 Τετραπλή Έλικα είναι ο όρος που χρησιμοποιείται στο πλαίσιο της ΣΕΕ για να δηλώσει τις τέσσερις κατηγορίες στις οποίες εμπίπτουν οι συμμετέχοντες στο σύστημα καινοτομίας της εκάστοτε περιφέρειας. Οι κατηγορίες αυτές είναι: Η Ερευνητική Κοινότητα (Ακαδημαϊκά ιδρύματα, Ερευνητικά κέντρα κ.α., οι Επιχειρήσεις, Ο Δημόσιος τομέας (Αυτοδιοίκηση α΄ και β΄ βαθμού) και η Κοινωνία των Πολιτών

3.1.3 Αξιολόγηση της Προγραμματικής Περιόδου 2014-2020

Ο Κανονισμός Κοινών Διατάξεων της Ε.Ε. 1303/2013²⁹ θέτει τις βασικές απαιτήσεις σε σχέση με την αξιολόγηση για την Προγραμματική Περίοδο 2014-2020. Σύμφωνα με το άρθρο 56 του Κανονισμού, κατά την περίοδο προγραμματισμού, η διαχειριστική αρχή διασφαλίζει ότι πραγματοποιούνται αξιολογήσεις, συμπεριλαμβανομένων των αξιολογήσεων για την εκτίμηση της αποτελεσματικότητας, της απόδοσης και των επιπτώσεων για κάθε πρόγραμμα βάσει του σχεδίου αξιολόγησης και ότι κάθε αξιολόγηση υπόκειται σε κατάλληλη παρακολούθηση σύμφωνα με τους ειδικούς κανόνες για κάθε Ταμείο. Τουλάχιστον μία φορά κατά τη διάρκεια της περιόδου προγραμματισμού, μια αξιολόγηση εκτιμά τον τρόπο με τον οποίο η υποστήριξη από τα ΕΔΕΤ έχει συμβάλει στην επίτευξη των στόχων για κάθε προτεραιότητα.

Η αξιολόγηση επιπτώσεων για κάθε επιχειρησιακό πρόγραμμα του ΕΣΠΑ 2014-2020 προβλέπεται να γίνει μέσα στο έτος 2022. Η διαχειριστική αρχή θα αναλάβει την αξιολόγηση επιπτώσεων του οικείου προγράμματος ενώ η ΕΥΣΣΑ, έχει αναλάβει οριζόντια την αξιολόγηση επιπτώσεων για τη Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης και για την Ολοκληρωμένη Χωρική Ανάπτυξη. Επειδή μέχρι σήμερα δεν έχει γίνει κάποιου είδους αξιολόγηση για τις Στρατηγικές Έξυπνης Εξειδίκευσης της περιόδου 2014-2020 θα πρέπει η αξιολόγηση να έχει διευρυμένο χαρακτήρα και να μην περιοριστεί αυστηρά στην αξιολόγηση των επιπτώσεων. Η διευρυμένη αυτή αξιολόγηση θα δίνει έμφαση τόσο στην περιφερειακότητα (εφαρμογή ΣΕΕ σε κάθε περιφέρεια) όσο και στην τομεακή της διάσταση (8 τομείς προτεραιότητας – κεφ 3.1.1).

---

²⁹ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1303/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2013, περί καθορισμού κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1083/2006

Βάση πάνω στην οποία θα πραγματοποιηθούν οι αξιολογικές κρίσεις της ΕΣΕΕ, με ολιστικό/ διευρυμένο τρόπο, αποτελούν τα κριτήρια της αξιολόγησης, τα οποία θα αναλυθούν στην επόμενη ενότητα.

3.2. Κριτήρια Αξιολόγησης

Τα κριτήρια της αξιολόγησης (evaluation criteria) παρέχουν ένα μεθοδολογικό πλαίσιο που χρησιμοποιείται για τον προσδιορισμό της επιτυχίας ή της αξίας μιας παρέμβασης, ενός προγράμματος ή μιας πολιτικής. Το Δίκτυο DAC του ΟΟΣΑ³⁰ για την Αξιολόγηση Επιπτώσεων (EvalNet) έχει ορίσει τα παρακάτω πέντε κριτήρια αξιολόγησης:

3.2.1. Συνάφεια

Η συνάφεια αφορά τον βαθμό στον οποίο η πρωτοβουλία και τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα είναι συνεπή με τις εθνικές, τοπικές, πολιτικές προτεραιότητες και τις ανάγκες των προβλεπόμενων δικαιούχων, με διεθνείς και περιφερειακές /διαπεριφερειακές συνέργειες και είναι σε θέση να ανταποκριθούν στις αλλαγές και τις αναδυόμενες αναπτυξιακές προτεραιότητες και ανάγκες.³¹

Σε γενικές γραμμές, η ανάλυση της συνάφειας επικεντρώνεται στον βαθμό στον οποίο ο σχεδιασμός:

- Αναλύει τη συνοχή του έργου με τα υφιστάμενα πλαίσια στρατηγικής.
- Προσδιορίζει τα βασικά ενδιαφερόμενα μέρη και τις ομάδες-στόχους (συμπεριλαμβανομένης της ανάλυσης φύλου και της ανάλυσης των ευάλωτων ομάδων όπως τα άτομα με ειδικές ανάγκες),
- Προσδιορίζει με σαφήνεια και ακρίβεια αντικειμενικά προβλήματα.
- Αξιοποιεί διδάγματα και εξασφαλίζει συνοχή με τρέχουσες πρωτοβουλίες.
- Παρέχει σαφή ανάλυση των επιλογών στρατηγικής και αιτιολογεί τη συνιστώμενη στρατηγική υλοποίησης.

---

30 OECD (2021), Applying Evaluation Criteria Thoughtfully, OECD Publishing

31 2030 Agenda for Sustainable Development Sub-Fund Evaluation Framework United Nations Peace and Development Sub-Fund

- Καθιερώνει ένα σαφές και λογικά συνεκτικό σύνολο στόχων και ενδεικτικών δράσεων για κάθε έργο.
- Αναπτύσσει μια σαφή και χρήσιμη μήτρα με υποστηρικτικές δραστηριότητες και χρονοδιαγράμματα πόρων/κόστους.
- Αναλύει παραδοχές/κινδύνους.
- Καθιερώνει κατάλληλες διαδικασίες διαχείρισης και συντονισμού, συστήματα παρακολούθησης και αξιολόγησης.
- Αναλύει θέματα βιωσιμότητας -συμπεριλαμβανομένης της χρηματοοικονομικής, και οικονομικής βιωσιμότητας του προτεινόμενου μέτρου-, περιβαλλοντικές επιπτώσεις, οφέλη τόσο για τις γυναίκες όσο και για τους άνδρες.

3.2.2. Αποδοτικότητα

Το κριτήριο της αποδοτικότητας αφορά τον βαθμό στον οποίο οι διάφορες δραστηριότητες «μεταμόρφωσαν» τους διαθέσιμους πόρους στα επιδιωκόμενα αποτελέσματα σε όρους χρόνου, ποσότητας και ποιότητας. Συνεπώς, η αξιολόγηση της αποδοτικότητας επικεντρώνεται σε θέματα όπως:

- Ποιότητα της καθημερινής διαχείρισης.
- Κόστος και σχέση τιμής-ποιότητας: κατά πόσο δικαιολογούνται τα κόστη του έργου από τα συνεπαγόμενα οφέλη;
- Ποιότητα παρακολούθησης: η ύπαρξη (ή όχι) των βασικών πληροφοριών, η ακρίβεια, η ευελιξία, η επάρκειά αυτών.
- Μη προγραμματισμένα αποτελέσματα που προκύπτουν από τις δραστηριότητες.

3.2.3. Αποτελεσματικότητα

Το κριτήριο της αποτελεσματικότητας αφορά τον βαθμό στον οποίο τα αποτελέσματα του έργου συνέβαλαν στην υλοποίηση του αναμενόμενου στόχου.

Συνεπώς, η ανάλυση της αποτελεσματικότητας επικεντρώνεται σε θέματα όπως:

- Εάν τα προβλεπόμενα οφέλη έχουν παραδοθεί και έχουν γίνει αντιληπτά από όλα τα βασικά ενδιαφερόμενα μέρη.

- Εάν έχουν αλλάξει τα πρότυπα συμπεριφοράς (προκειμένου για έργα θεσμικής μεταρρύθμισης) στους δικαιούχους οργανισμούς ή στις ομάδες σε διάφορα επίπεδα· και κατά πόσο οι μεταβληθείσες θεσμικές ρυθμίσεις παρήγαγαν τις προγραμματισμένες βελτιώσεις (π.χ. στις επικοινωνίες, την παραγωγικότητα)
- Εάν οι παραδοχές και οι εκτιμήσεις κινδύνου σε επίπεδο εκροών (αποτελέσματα, παραδοτέα) αποδείχθηκαν ανεπαρκείς ή μη έγκυρες ή ανίκανες να προβλέψουν εξωτερικούς παράγοντες
- Πώς τα μη προγραμματισμένα αποτελέσματα μπορεί να έχουν επηρεάσει τα οφέλη που προέκυψαν

3.2.4 Μακροπρόθεσμα αποτελέσματα

Το κριτήριο αυτό αφορά τον βαθμό στον οποίο η παρέμβαση έχει δημιουργήσει ή αναμένεται να δημιουργήσει σημαντικά θετικά ή αρνητικά, σκόπιμα ή ακούσια αποτελέσματα σε υψηλότερο επίπεδο. Αφορά τον τελικό αντίκτυπο και τα δυναμικά μετασχηματιστικά αποτελέσματα της παρέμβασης. Επιδιώκει να προσδιορίσει τις κοινωνικές, περιβαλλοντικές και οικονομικές επιπτώσεις της παρέμβασης που είναι πιο μακροπρόθεσμες ή ευρύτερες από αυτές έχουν ήδη ληφθεί υπό το κριτήριο της αποτελεσματικότητας. Το κριτήριο αυτό επιδιώκει να αποτυπώσει τις έμμεσες, δευτερεύουσες και πιθανές συνέπειες της παρέμβασης (πέρα από τα άμεσα αποτελέσματα), εξετάζοντας τις ολιστικές και διαρκείς αλλαγές σε συστήματα ή κανόνες καθώς και τις πιθανές επιπτώσεις στην ευημερία των ανθρώπων, στην ισότητα των φύλων και στο περιβάλλον.

Σε αυτήν την περίπτωση, η ανάλυση εξετάζει γενικότερες πτυχές όπως:

- Σε ποιο βαθμό έχουν επιτευχθεί τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα και κατά πόσο αυτά οφείλονται άμεσα στο έργο;
- Κατά πόσο ενισχύθηκε η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη από τη βελτίωση των θεσμικών ικανοτήτων ;
- Κατά πόσο ενισχύθηκε η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη σε ένα ευρύτερο επίπεδο πέραν των άμεσων ωφελομένων της παρέμβασης;

- Κατά πόσο υπήρξαν μη προγραμματισμένες επιπτώσεις, και αν ναι, πώς επηρέασαν τον συνολικό αναμενόμενο αντίκτυπο του έργου;
- Σε ποιο βαθμό επιτεύχθηκαν κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις;

3.2.5 Βιωσιμότητα

Το πέμπτο κριτήριο, αυτό της βιωσιμότητας, σχετίζεται με το εάν τα θετικά αποτελέσματα του έργου είναι πιθανό να συνεχιστούν μετά την παρέμβαση. Η βιωσιμότητα έχει διάφορες διαστάσεις (οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές). Η αξιολόγηση της βιωσιμότητας ενός έργου θα πρέπει να περιλαμβάνει την εξέταση των οικονομικών, κοινωνικών, περιβαλλοντικών και θεσμικών ικανοτήτων των συστημάτων που απαιτούνται για τη διατήρηση του καθαρού οφέλους στο πέρασμα του χρόνου. Περιλαμβάνει αναλύσεις ανθεκτικότητας και κινδύνου και ανάλογα με το χρονοδιάγραμμα της αξιολόγησης, μπορεί να περιλαμβάνει την ανάλυση της πραγματικής ροής των καθαρών οφελών ή την εκτίμηση των οφελών μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα.

Επομένως, μια ανάλυση της βιωσιμότητας επικεντρώνεται σε θέματα όπως:

- Επάρκεια του προϋπολογισμού του έργου προκειμένου να επιτελέσει τον σκοπό του.
- Η ιδιοκτησία (κυριότητα) στόχων και επιτευγμάτων, π.χ. σε ποιο βαθμό ζητήθηκε η γνώμη όλων των ενδιαφερομένων σχετικά με τους στόχους.
- Η θεσμική ικανότητα, π.χ. ο βαθμός δέσμευσης όλων των εμπλεκόμενων μερών, όπως η κυβέρνηση (π.χ. μέσω πολιτικής και δημοσιονομικής στήριξης) και αντίστοιχων ιδρυμάτων.
- κοινωνικοπολιτιστικοί παράγοντες, π.χ. εάν το έργο είναι σε αρμονία με τις τοπικές αντιλήψεις για τις ανάγκες και τους τρόπους παραγωγής και διανομής οφελών.
- Η οικονομική βιωσιμότητα, π.χ. εάν τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες που παρέχονται ήταν οικονομικά προσιτά για το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα.

- τεχνικά θέματα, π.χ. (i) εάν η τεχνολογία, η γνώση, η διαδικασία ή η παρεχόμενη υπηρεσία ταιριάζει με τις υφιστάμενες ανάγκες, τις παραδόσεις, τις δεξιότητες ή τις γνώσεις· (ii) εάν εξετάστηκαν εναλλακτικές τεχνολογίες, όπου υπήρχε επιλογή και εάν (iii) οι δικαιούχοι ήταν σε θέση να ενσωματώσουν και να διατηρήσουν την τεχνογνωσία που αποκτήθηκε.

3.3. Πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για την ανάθεση του έργου «Αξιολόγηση επιπτώσεων της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης 2014 -2020»

Μία πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για την ανάθεση ενός έργου υποβολής προτάσεων προς τους δυνητικούς δικαιούχους – αξιολογητές της ΕΣΕΕ περιλαμβάνει ενδεικτικά τις κάτωθι ενότητες:

1. ΑΝΑΘΕΤΟΥΣΑ ΑΡΧΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΣΥΜΒΑΣΗΣ
2. ΓΕΝΙΚΟΙ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ
3. ΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ – ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΡΟΣΦΟΡΩΝ
4. ΟΡΟΙ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ
5. ΕΙΔΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ
6. ΕΙΔΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ
7. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ – ΤΥΠΟΠΟΙΗΜΕΝΟ ΕΝΤΥΠΟ ΥΠΕΥΘΥΝΗΣ ΔΗΛΩΣΗΣ (ΤΕΥΔ)

Οι ενότητες 2-7 αφορούν τη διαδικασία και το θεσμικό πλαίσιο επιλογής του αναδόχου και ως εκ τούτου δεν αποτελούν αντικείμενο της παρούσας εργασίας.

Το παρόν κεφάλαιο επικεντρώνεται στο αντικείμενο της σύμβασης του έργου «Αξιολόγηση επιπτώσεων της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης της ΠΠ 2014-2020» με έμφαση στα αξιολογικά ερωτήματα, τα οποία πρέπει να απαντηθούν από τον δυνητικό ανάδοχο – αξιολογητή.

Συνοψίζοντας τα ευρήματα των προηγούμενων ενοτήτων, καταλήγουμε στα Κύρια ερωτήματα Αξιολόγησης της ΣΕΕ (ενότητα 3.4).

3.4. Κύρια ερωτήματα Αξιολόγησης ΣΕΕ 2014-2020

Στην περίπτωση της ΣΕΕ, αναφέρονται ενδεικτικά, τα εξής βασικά αξιολογικά ερωτήματα ανά κριτήριο αξιολόγησης, όπως παρουσιάστηκαν στην ενότητα 3.2:

1^ο Κριτήριο Αξιολόγησης: Συνάφεια

- Οι στόχοι και οι κατευθύνσεις της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης (εθνικό και περιφερειακό σκέλος) ήταν συναφείς με τις ανάγκες και τις δυνατότητες της χώρας την περίοδο του σχεδιασμού και τις διαφαινόμενες εξελίξεις σε Ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο; Οι στόχοι και οι κατευθύνσεις παρέμειναν έγκυρες και επίκαιρες καθ' όλη τη διάρκεια της προγραμματικής περιόδου;
- Ποιος ο βαθμός συνάφειας των δράσεων που σχεδιάστηκαν / υλοποιήθηκαν με τους στόχους και τις κατευθύνσεις της Στρατηγικής; Ο βαθμός συνάφειας μεταβλήθηκε κατά τη διάρκεια της περιόδου υλοποίησης;
- Σε ποιο βαθμό καθιερώθηκαν κατάλληλες διαδικασίες διαχείρισης και συντονισμού, συστήματα παρακολούθησης και αξιολόγησης της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης; Ο μηχανισμός βάσει του οποίου αναπτύσσεται το μείγμα πολιτικής, ευνοεί έργα που ευθυγραμμίζονται με τη φιλοσοφία και το όραμα της ΣΕΕ;
- Σε ποιο βαθμό ο σχεδιασμός των παρεμβάσεων ήταν κατάλληλος να αντιμετωπίσει τις ανάγκες που είχαν εντοπισθεί, ως προς τις ομάδες των δυνάμει ωφελούμενων και τις απαιτούμενες – αναγκαίες υπηρεσίες προς αυτούς;

2^ο Κριτήριο Αξιολόγησης: Αποτελεσματικότητα

- Ποιος είναι ο βαθμός επίτευξης των στόχων που έχουν τεθεί ως προς τις εκροές σε επίπεδο δράσεων του ΕΠΑνΕΚ;
- Ποιος είναι ο βαθμός επίτευξης των στόχων που έχουν τεθεί ως προς τις εκροές σε επίπεδο δράσεων των ΠΕΠ;
- Σε ποιους παράγοντες οφείλεται η επίτευξη ή μη επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί σε επίπεδο δεικτών εκροών και αποτελέσματος;

- Ποια στρατηγική αποδείχθηκε πιο αποτελεσματική, για ποιες ομάδες και σε ποιο πλαίσιο;
- Ποια η προστιθέμενη αξία από την εφαρμογή της ΣΕΕ κατά την ΠΠ 2014-2020;
- Ποια η αξιολόγηση της ΔΕΑ ως προς την εξεύρεση νέων επιχειρηματικών ευκαιριών για την αξιοποίηση της γνώσης και την ενσωμάτωσή της σε αλυσίδες αξίας;
- Η ΔΕΑ ενίσχυσε τη συνεργασία μεταξύ ερευνητικών φορέα και επιχειρήσεων; Αν ναι, σε ποιο βαθμό;

3^ο Κριτήριο Αξιολόγησης: Αποδοτικότητα

- Οι δράσεις που υλοποιήθηκαν ήταν αποδοτικές σε σχέση με το κόστος;
- Ο διαθέσιμος προϋπολογισμός είναι κατάλληλος για την υλοποίηση της ΣΕΕ;
- Ποια πράξη ήταν η πιο αποδοτική και σε όρους ανάλυσης κόστους - οφέλους (cost - effectiveness);
- Ποια είναι η αποδοτικότητα των παρεμβάσεων ανά Κατηγορία Δράσης;
- Ποιοι είναι οι κρίσιμοι παράγοντες που επηρεάζουν την αποδοτικότητα των αξιολογούμενων παρεμβάσεων;

4^ο Κριτήριο Αξιολόγησης: Ύπαρξη μακροπρόθεσμων αποτελεσμάτων

- Σε ποιο βαθμό έχουν επιτευχθεί τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα και κατά πόσο αυτά οφείλονται άμεσα στη Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης;
- Σε ποιο βαθμό ενισχύθηκε η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη σε ένα ευρύτερο επίπεδο πέραν των άμεσων ωφελούμενων της παρέμβασης;
- Ποια είναι η επίπτωση στην οικονομία σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο από την υλοποίηση της ΣΕΕ;
- Έχουν αναπτυχθεί οι αναγκαίες βάσεις για τη βελτίωση των εθνικών και των περιφερειακών συστημάτων έρευνας και καινοτομίας και τη στήριξη της καινοτόμου επιχειρηματικότητας μακροπρόθεσμα;

5^ο Κριτήριο Αξιολόγησης: Βιωσιμότητα

- Τα θετικά αποτελέσματα (σε οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό επίπεδο) είναι πιθανό να συνεχιστούν μετά την παρέμβαση;
- Ποια η ανάλυση της πραγματικής ροής των καθαρών οφελών ή της εκτίμησης των οφελών μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα σύμφωνα με αναλύσεις ανθεκτικότητας και κινδύνου;
- Ποιες είναι οι θεσμικές ικανότητες των συστημάτων που απαιτούνται για τη διατήρηση του καθαρού οφέλους από την υλοποίηση της ΣΕΕ στο πέρασμα του χρόνου;

Ερωτήματα αξιολόγησης που αφορούν περισσότερο από ένα κριτήρια αξιολόγησης

- Ποια τα βασικά προβλήματα και εμπόδια που έχουν εντοπιστηκαν κατά την εφαρμογή της ΣΕΕ της ΠΠ 2014-2020;
- Μπορεί η «κληρονομιά» της ΠΠ 2014-2020 να μας προικίσει με διδάγματα για την εφαρμογή και την αξιολόγηση της ΕΣΕΕ κατά τη νέα ΠΠ (2021-2027);
- Ποια μαθήματα προκύπτουν από την εφαρμογή των μεθόδων αξιολόγησης επιπτώσεων κατά την τελευταία δεκαετία σε θεματικά πεδία σχετικά με τη Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης;
- Πώς αποτιμάται η εφαρμογή κάθε μεθόδου αξιολόγησης επιπτώσεων; Ποια διδάγματα προκύπτουν για την αξιολόγηση επιπτώσεων της Εθνικής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης 2021-2027, η οποία θα εκπονηθεί στο τέλος της προγραμματικής περιόδου;

3.5. Μέθοδοι και Εργαλεία Αξιολόγησης ΣΕΕ 2014-2020

Ένα ισορροπημένο σύστημα αξιολόγησης πρέπει να συνδυάζει μια σειρά από βασικούς ποσοτικούς δείκτες, σε συμπλήρωμα ενός συστήματος ποιοτικής ανάλυσης που θα μπορεί να παρακολουθεί τη μετουσίωση των τιθέμενων προδιαγραφών της παρέμβασης, στο μίγμα πολιτικής. Και οι δύο διαστάσεις (η ποσοτική και η ποιοτική), είναι ζωτικής σημασίας για τη λειτουργία του συστήματος αξιολόγησης, παρέχοντας στοιχεία για την

αποτελεσματικότητα των δράσεων στην επίτευξη των προβλεπόμενων στόχων, καθώς και για την εισαγωγή μιας προσέγγισης με γνώμονα τα αποτελέσματα.

Η ενδεικνυόμενη μέθοδος για την αξιολόγηση επιπτώσεων από τη ΣΕΕ 2014-2020 περιλαμβάνει συνδυασμό Theory Based και Counterfactual μεθόδων αξιολόγησης, όπως δευτερογενή ανάλυση στοιχείων παρακολούθησης των δικαιούχων, πρωτογενή ποσοτική έρευνα με χρήση ερωτηματολογίων ή/και ποιοτική ανάλυση με ομάδες εστίασης (focus groups), έρευνες πεδίου και case studies. Ιδιαίτερη σημασία πρέπει να δοθεί σε έρευνες πεδίου που αφορούν τις ωφελούμενες από τη Στρατηγική επιχειρήσεις. Στην περίπτωση αυτή «η διαφορά στις διαφορές» αποτελεί την πλέον κατάλληλη μέθοδο.

Το περιεχόμενο της Πρόσκλησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος για την ανάθεση του έργου «Αξιολόγηση επιπτώσεων της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης 2014 -2020» συνοψίζεται στον κάτωθι πίνακα.

Πίνακας 2. Αξιολόγηση Επιπτώσεων από την εφαρμογή της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης 2014- 2020

Αντικείμενο	Αξιολόγηση επιπτώσεων από την εφαρμογή της ΣΕΕ της ΠΠ 2014-2020 σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο.
Περιεχόμενο	Σκοπός είναι η αξιολόγηση της επίπτωσης, της αποτελεσματικότητας, της αποδοτικότητας, της βιωσιμότητας, της καταλληλότητας, της συνάφειας & της προστιθέμενης αξίας (όπου το καθένα αφορά) των στρατηγικών Έξυπνης Εξειδίκευσης 2014-2020 καθώς και η αποτίμηση της συμβολής τους στον γενικό στρατηγικό στόχο της Έξυπνης Εξειδίκευσης.
Κριτήρια αξιολόγησης	Συνάφεια, αποτελεσματικότητα, αποδοτικότητα, μακροπρόθεσμα αποτελέσματα, βιωσιμότητα.

**Ερωτήματα
αξιολόγησης**

1. Οι στόχοι και οι κατευθύνσεις της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης (εθνικό και περιφερειακό σκέλος) ήταν συναφείς με τις ανάγκες και τις δυνατότητες της χώρας την περίοδο του σχεδιασμού και τις διαφαινόμενες εξελίξεις σε Ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο; Οι στόχοι και οι κατευθύνσεις παρέμειναν έγκυρες και επίκαιρες καθ' όλη τη διάρκεια της προγραμματικής περιόδου; ;
2. Ποιος ο βαθμός συνάφειας των δράσεων που σχεδιάστηκαν/ υλοποιήθηκαν με τους στόχους και τις κατευθύνσεις της Στρατηγικής; Ο βαθμός συνάφειας μεταβλήθηκε κατά τη διάρκεια της περιόδου υλοποίησης;
3. Σε ποιο βαθμό καθιερώθηκαν κατάλληλες διαδικασίες διαχείρισης και συντονισμού, συστήματα παρακολούθησης και αξιολόγησης της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης; Ο μηχανισμός βάσει του οποίου αναπτύσσεται το μείγμα πολιτικής, ευνοεί έργα που ευθυγραμμίζονται με τη φιλοσοφία και το όραμα της ΣΕΕ;
4. Σε ποιο βαθμό ο σχεδιασμός των παρεμβάσεων ήταν κατάλληλος να αντιμετωπίσει τις ανάγκες που είχαν εντοπισθεί, ως προς τις ομάδες των δυνάμει ωφελούμενων και τις απαιτούμενες – αναγκαίες υπηρεσίες προς αυτούς;
5. Ποιος είναι ο βαθμός επίτευξης των στόχων που έχουν τεθεί ως προς τις εκροές σε επίπεδο δράσεων του ΕΠΑνΕΚ;
6. Ποιος είναι ο βαθμός επίτευξης των στόχων που έχουν τεθεί ως προς τις εκροές σε επίπεδο δράσεων των ΠΕΠ;
7. Σε ποιους παράγοντες οφείλεται η επίτευξη ή μη επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί σε επίπεδο δεικτών εκροών και αποτελέσματος;
8. Ποια στρατηγική αποδείχθηκε πιο αποτελεσματική, για ποιες ομάδες

	<p>και σε ποιο πλαίσιο;</p> <p>9. Ποια η προστιθέμενη αξία από την εφαρμογή της ΕΣΕΕ κατά την ΠΠ 2014-2020;</p> <p>10. Ποια η αξιολόγηση της ΔΕΑ ως προς την εξεύρεση νέων επιχειρηματικών ευκαιριών για την αξιοποίηση της γνώσης και την ενσωμάτωσή της σε αλυσίδες αξίας;</p> <p>11. Η ΔΕΑ ενίσχυσε τη συνεργασία μεταξύ ερευνητικών φορέα και επιχειρήσεων; Αν ναι, σε ποιο βαθμό;</p> <p>12. Οι δράσεις που υλοποιήθηκαν ήταν αποδοτικές σε σχέση με το κόστος;</p> <p>13. Ο διαθέσιμος προϋπολογισμός είναι κατάλληλος για την υλοποίηση της ΕΣΕΕ;</p> <p>14. Ποια πράξη ήταν η πιο αποδοτική και σε όρους ανάλυσης κόστους - οφέλους (cost - effectiveness);</p> <p>15. Ποια είναι η αποδοτικότητα των παρεμβάσεων ανά Κατηγορία Δράσης;</p> <p>16. Ποιοι είναι οι κρίσιμοι παράγοντες που επηρεάζουν την αποδοτικότητα των αξιολογούμενων παρεμβάσεων;</p> <p>17. Σε ποιο βαθμό έχουν επιτευχθεί τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα και κατά πόσο αυτά οφείλονται άμεσα στη Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης;</p> <p>18. Σε ποιο βαθμό ενισχύθηκε η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη σε ένα ευρύτερο επίπεδο πέραν των άμεσων ωφελομένων της παρέμβασης;</p> <p>19. Ποια είναι η επίπτωση στην οικονομία σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο από την υλοποίηση της ΣΕΕ;</p>
--	--

	<p>20. Έχουν αναπτυχθεί οι αναγκαίες βάσεις για τη βελτίωση των εθνικών και των περιφερειακών συστημάτων έρευνας και καινοτομίας και τη στήριξη της καινοτόμου επιχειρηματικότητας μακροπρόθεσμα;</p> <p>21. Τα θετικά αποτελέσματα (σε οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό επίπεδο) είναι πιθανό να συνεχιστούν μετά την παρέμβαση;</p> <p>22. Ποια η ανάλυση της πραγματικής ροής των καθαρών οφελών ή της εκτίμησης των οφελών μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα σύμφωνα με αναλύσεις ανθεκτικότητας και κινδύνου;</p> <p>23. Ποιες είναι οι θεσμικές ικανότητες των συστημάτων που απαιτούνται για τη διατήρηση του καθαρού οφέλους από την υλοποίηση της ΣΕΕ στο πέρασμα του χρόνου;</p> <p>24. Ποια τα βασικά προβλήματα και εμπόδια που έχουν εντοπιστηκαν κατά την εφαρμογή της ΣΕΕ της ΠΠ 2014-2020;</p> <p>25. Μπορεί η «κληρονομιά» της ΠΠ 2014-2020 να μας προικίσει με διδάγματα για την εφαρμογή και την αξιολόγηση της ΕΣΕΕ κατά τη νέα ΠΠ (2021-2027);</p> <p>26. Ποια μαθήματα προκύπτουν από την εφαρμογή των μεθόδων αξιολόγησης επιπτώσεων κατά την τελευταία δεκαετία σε θεματικά πεδία σχετικά με τη Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης;</p> <p>27. Πώς αποτιμάται η εφαρμογή κάθε μεθόδου αξιολόγησης επιπτώσεων; Ποια διδάγματα προκύπτουν για την αξιολόγηση επιπτώσεων της Εθνικής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης 2021-2027, η οποία θα εκπονηθεί στο τέλος της προγραμματικής περιόδου;</p>
Μέθοδος	<p>- Ποσοτική και ποιοτική ανάλυση των επιμέρους προγενέστερων αξιολογήσεων, σύνθεση και εξαγωγή συμπερασμάτων</p> <p>- Συνδυασμός μεθόδων Theory Based και Counterfactual Impact Evaluation</p>

	<p>-Ερευνες Πεδίου σε προχωρημένες δράσεις με στρωματοποιημένη δειγματοληψία</p> <p>-Συνεντεύξεις με φορείς υλοποίησης, κοινωνικούς εταίρους, κλαδικούς φορείς, επιχειρηματικές ενώσεις και επιμελητήρια</p> <p>-Συλλογή και αξιολόγηση-σύγκριση στοιχείων κλαδικών και άλλων εξειδικευμένων μελετών/μετρήσεων που υλοποιούνται καθ' όλη τη διάρκεια υλοποίησης των παρεμβάσεων</p>
Δεδομένα	Διαδικασίες παρακολούθησης της ΣΕΕ και άλλες σχετικές εκθέσεις/ δεδομένα που έχουν συλλεχθεί (π.χ. Συστάσεις για τη χώρα – European Semester).
Τρόπος διεξαγωγής	Εξωτερικός Αξιολογητής
Διάρκεια	12 μήνες
Εκτιμώμενος Π/Υ	.....€

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Γενικά Συμπεράσματα – Επίλογος

Η παρούσα εργασία επιχείρησε να αποτελέσει μια εύληπτη και πρακτική επισκόπηση των βασικών προσεγγίσεων, των μεθόδων και των πρακτικών που χρησιμοποιούνται κατά την αξιολόγηση επιπτώσεων.

Η επιλογή των κατάλληλων μεθόδων και τεχνικών αξιολόγησης είναι κρίσιμης σημασίας για την έκβαση του εγχειρήματος της αξιολόγησης και πρέπει να επιλέγονται βάσει της δυνατότητάς τους να απαντήσουν στα εκάστοτε αξιολογικά ερωτήματα.

Συνοψίζοντας τα βασικά συμπεράσματα της εργασίας, η επιλογή των εργαλείων αξιολόγησης εξαρτάται από:

- Το είδος της κοινωνικο-οικονομικής παρέμβασης.
- Τον σκοπό της αξιολόγησης (λογοδοσία, βελτίωση της διαχείρισης, εξήγηση του τι λειτουργεί και γιατί, υπό ποιους όρους κλπ)
- Το στάδιο στον «κύκλο ζωής» του προγράμματος/ της πολιτικής (εάν πρόκειται για ex ante/ ongoing/ ex post αξιολόγηση)
- Το εύρος της αξιολόγησης, το οποίο μπορεί να κυμαίνεται από μια συνολική αξιολόγηση ενός πολυτομεακού προγράμματος έως μια εις βάθος μελέτη ενός συγκεκριμένου αξιολογικού ερωτήματος.

Σε κάθε περίπτωση, μια συνεκτική και ορθά σχεδιασμένη μελέτη αξιολόγησης επιπτώσεων θα πρέπει να περιλαμβάνει τα παρακάτω στοιχεία :

- Ένα συγκεκριμένο, σαφώς διατυπωμένο αξιολογικό ερώτημα.
- Μια έγκυρη μεθοδολογία, η οποία θα είναι σε θέση να δείξει την αιτιώδη σχέση μεταξύ του προγράμματος και των παραγόμενων από αυτό αποτελεσμάτων.
- Ένα ισχυρό, στατιστικά σημαντικό δείγμα, ικανό να εντοπίζει τις επιπτώσεις που σχετίζονται με την παρέμβαση και ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα που θα επιτρέπει τη γενίκευση των αποτελεσμάτων σε μεγαλύτερο πληθυσμό.
- Μια αξιόπιστη πηγή άντλησης των δεδομένων που απαιτούνται για την ανάλυση, των πληθυσμών των ωφελούμενων και των μη ωφελούμενων.
- Μια καλά συγκροτημένη ομάδα αξιολόγησης που συνεργάζεται στενά με τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής.

Όσον αφορά την αξιολόγηση των επιπτώσεων της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης 2014-2020, αυτή προτείνεται να έχει διευρυμένο χαρακτήρα και να συμπεριλάβει όλα τα σχετικά κριτήρια που προτείνονται από τον ΟΟΣΑ: συνάφεια, αποτελεσματικότητα, αποδοτικότητα, ύπαρξη μακροπρόθεσμων αποτελεσμάτων και βιωσιμότητα. Ανάλογα διαμορφώνεται και ο κατάλογος των αξιολογικών ερωτημάτων. Η ενδεικνυόμενη μέθοδος για την αξιολόγηση επιπτώσεων από την ΣΕΕ 2014-2020 προτείνεται να περιλαμβάνει συνδυασμό Theory Based και Counterfactual μεθόδων αξιολόγησης, όπως δευτερογενή ανάλυση στοιχείων παρακολούθησης των δικαιούχων, πρωτογενή ποσοτική έρευνα με χρήση ερωτηματολογίων ή/και ποιοτική ανάλυση με ομάδες εστίασης (focus groups), έρευνες πεδίου και case studies. Ιδιαίτερη σημασία πρέπει να δοθεί σε έρευνες πεδίου που αφορούν τις ωφελούμενες από τη Στρατηγική επιχειρήσεις. Στην περίπτωση αυτή «η διαφορά στις διαφορές» αποτελεί την πλέον κατάλληλη μέθοδο.

Η σημασία της αξιολόγησης επιπτώσεων δεν περιορίζεται στο μεγάλο θεωρητικό και ερευνητικό ενδιαφέρον της. Πηγάζει από την ανάγκη για απαντήσεις σε ερωτήματα πολιτικής που επηρεάζουν καθημερινά τη ζωή των ανθρώπων. Αποφάσεις για το πώς θα δαπανηθούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο οι περιορισμένοι πόροι για προγράμματα για τη μείωση της φτώχειας, την τόνωση των επενδύσεων, τις μεταφορές, την ενέργεια, την υγεία, την εκπαίδευση, τη γεωργία και πολλούς άλλους τομείς. Οι αναπτυξιακές πρωτοβουλίες έχουν τη δυνατότητα να βελτιώσουν την ευημερία των ανθρώπων σε όλον τον πλανήτη.

Ως εκ τούτου, είναι ζωτικής σημασίας, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής αξιοποιώντας πλήρως τις διαθέσιμες μεθόδους, τα εργαλεία και τις τεχνικές αξιολόγησης, να λαμβάνουν τεκμηριωμένες αποφάσεις για την επέκταση των οικονομικά αποδοτικών προγραμμάτων, τον περιορισμό των αναποτελεσματικών, την καλύτερη κατανομή του προϋπολογισμού και την εισαγωγή βελτιώσεων στον σχεδιασμό των αναπτυξιακών προγραμμάτων εν γένει.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Ελληνόγλωσσες

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ. ΕΡΕΥΝΑ, ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ Δρ. Γκούμας, Μ., Δρ. Χρυσομαλλίδης, Χ., (2020). ΕΣΔΔΑ, Εκπαιδευτικό Υλικό.

Υπουργείο Ανάπτυξης & Επενδύσεων (2020). Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση & Δια βίου Μάθηση 2014-2020». Έκθεση Αξιολόγησης. Διαθέσιμο στο: <https://empedu.gov.gr/axiologisi-toy-programmatos/>

Υπουργείο Ανάπτυξης & Επενδύσεων (2016). Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία». Σχέδιο Αξιολόγησης. Διαθέσιμο στο: http://epan2.antagonistikotita.gr/uploads/06.01_%20%CE%A3%CE%A7%CE%95%CE%94%CE%99%CE%9F_%CE%91%CE%9E%CE%99%CE%9F%CE%9B%CE%9F%CE%93%CE%97%CE%A3%CE%97%CE%A3_%CE%95%CE%A0%CE%91%CE%9D%CE%95%CE%9A_%CE%9F%CE%9A%CE%A4_2016.pdf

Υπουργείο Ανάπτυξης & Επενδύσεων (2013). Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία». Παραδοτέα Ε: Ειδικές Αναφορές Αξιολόγησης «ΕΡΕΥΝΕΣ ΠΕΔΙΟΥ». Έρευνα Πεδίου στη Δράση «Εξωστρέφεια και Ανταγωνιστικότητα». Προσχέδιο Αξιολόγησης.

Υποστήριξη της ΓΓΕΤ από εξειδικευμένο Τεχνικό Σύμβουλο κατά την κατάρτιση ενιαίου κειμένου Εθνικής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης Έρευνας και Καινοτομίας της νέας Προγραμματικής Περιόδου 2021 – 2027. (2020). Παραδοτέο 3: Σύστημα διακυβέρνησης και μηχανισμός παρακολούθησης και αξιολόγησης της RIS3 - Προτάσεις βελτίωσης. Διαθέσιμο στο: [GSRT Deliverable 3 Governance-Monitoring-Evaluation of RIS3.pdf](#)

Ξενόγλωσσες

Bamberger, M., (2006). Conducting Quality Impact Evaluations Under Budget, Time and Data Constraints', Independent Evaluation Group, World Bank, Washington, D.C.

Διαθέσιμο στο: <https://gsdrc.org/document-library/conducting-quality-impact-evaluations-under-budget-time-and-data-constraints/>

Carroll, C., Patterson, M., Wood, S. et al. (2007). A conceptual framework for implementation fidelity. *Implementation Sci* 2, 40. Διαθέσιμο στο:

<https://implementationscience.biomedcentral.com/articles/10.1186/1748-5908-2-40#citeas>

Christian, P., (2013). Development Impact Evaluation (DIME).The World Bank. Nepal - Agriculture and Food Security Project Impact Evaluation, Baseline Survey. Διαθέσιμο

στο: <https://microdata.worldbank.org/index.php/catalog/3634>

Cohen, C., (2021). Reflections Guiding Smart Specialization Strategies Impact Assessment. European Commission, JRC TECHNICAL REPORT. Διαθέσιμο στο:

<https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC124046>

Gertler, P., Martinez, S., Premand, P., Rawlings, L., Vermeersch. C., (2016). Impact Evaluation in Practice, second edition. Washington, DC: Inter-American Development

Bank and World Bank. Διαθέσιμο στο:

<https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/25030>

Glewwe, P., Todd P., (2022). Impact Evaluation in International Development: Theory, Methods and Practice. World Bank Group. Διαθέσιμο στο:

<https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/37152>

European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion (2013). Design and commissioning of counterfactual impact evaluations : a

practical guidance for ESF managing authorities, Publications Office. Διαθέσιμο στο:

<https://data.europa.eu/doi/10.2767/94454>

European Commission, Directorate-General for Regional and Urban Policy, Ciffolilli, A., Sanoussi, F., Naldini, A., et al., (2016). Ex post evaluation of Cohesion Policy

programmes 2007-2013, focusing on the European Regional Development Fund (ERDF) and the Cohesion Fund (CF): WP1: synthesis report, Publications Office. Διαθέσιμο στο: <https://data.europa.eu/doi/10.2776/056572>

European Commission (2020). Counterfactual impact evaluation of European Social Fund interventions in practice. Guidance document for Managing Authorities. Directorate-General for Employment Social Affairs and Inclusion Directorate G. Διαθέσιμο στο: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f82c5fb8-bb40-11ea-811c-01aa75ed71a1/language-en>

European Commission (2013). EVALSED - The resource for the evaluation of Socio-Economic Development : Sourcebook - Method and techniques. Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/evaluations-guidance-documents/2013/evalsed-the-resource-for-the-evaluation-of-socio-economic-development-sourcebook-method-and-techniques

European Commission (2021). Evaluation of investments in Research and Technological Development (RTD) infrastructures and activities supported by the European Regional Development Funds (ERDF) in the period 2007-2013. Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/evaluations/2021/evaluation-of-investments-in-research-and-technological-development-rtd-infrastructures-and-activities-supported-by-the-european-regional-development-funds-erdf-in-the-period-2007-2013

European Commission (2014). Guidance Document on Monitoring and Evaluation - European Cohesion Fund, European Regional Development Fund. Concepts and Recommendations. Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/2014/working/wd_2014_en.pdf

European Commission (2016). Support to large enterprises FINAL REPORT WORK PACKAGE 4 Ex post evaluation of Cohesion Policy programmes 2007-2013, focusing on the European Regional Development Fund (ERDF) and the Cohesion Fund (CF). Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/regional_policy/el/information/publications/evaluations/2016/large-

[enterprises-final-report-work-package-4-ex-post-evaluation-of-cohesion-policy-programmes-2007-2013-focusing-on-the-european-regional-development-fund-erdf-and-the-cohesion-fund-cf](#)

European Commission (2021). Synthesis of the findings of the evaluations of European Structural and Investment Funds Programmes 2014-2020 Accompanying the document REPORT FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS European Structural and Investment Funds 2014-2020 2020. Summary report of the programme annual implementation reports covering implementation in 2014-2019. Διαθέσιμο στο:

<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SWD:2021:0086:FIN:EN:PDF>

European Regional Development Fund (2016). Approaches, ToR and methods for impact evaluation. Interact. Διαθέσιμο στο: <https://www.interact-eu.net/>

Interreg Europe (2018). RIS3 CONCEPT NOTE MONITORING AND EVALUATION SYSTEM AGÊNCIA NACIONAL DE INOVAÇÃO (PT). Διαθέσιμο στο:

https://projects20142020.interregeurope.eu/fileadmin/user_upload/tx_tevprojects/library/file_1579172811.pdf

Kautto, P., Similä J., (2005). Recently Introduced Policy Instruments and Intervention Theories. Evaluation. Διαθέσιμο στο:

<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1356389005053191>

Mayne, J., (2008). Contribution analysis: An approach to exploring cause and effect.

Διαθέσιμο στο:

https://www.researchgate.net/publication/46472564_Contribution_analysis_An_approach_to_exploring_cause_and_effect

Mayne, J., Stern, E., (2013). Impact evaluation of natural resource management research programs: a broader view. Διαθέσιμο στο:

<https://www.semanticscholar.org/paper/Impact-evaluation-of-natural-resource-management-a-Mayne-Stern/383068b2f4f81014327ea49d7d4db0540e2fef35>

Mickwitz, P., Neij, L., Johansson, M., Benner M, Sandin, S., (2021). A theory-based approach to evaluations intended to inform transitions toward sustainability. Διαθέσιμο στο: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1356389021997855>

Mouqué, D., (2012). What are counterfactual impact evaluations teaching us about enterprise and innovation support? DG for Regional and Urban Policy Evaluation and European Semester Unit. Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/regional_focus/2012/what-are-counterfactual-impact-evaluations-teaching-us-about-enterprise-and-innovation-support

OECD (2021), Applying Evaluation Criteria Thoughtfully, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/543e84ed-en>. Διαθέσιμο στο: <https://www.oecd.org/dac/applying-evaluation-criteria-thoughtfully-543e84ed-en.htm>

Perianez-Forte, I., Wilson, J., (2021). Assessing Smart Specialisation: The Entrepreneurial Discovery Process EUR 30709EN, Publications Office of the EU. Διαθέσιμο στο: <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/en/w/the-entrepreneurial-discovery-process>

Potluka, O., Brůha, J., Špaček, M., Vrbová, L., (2016). Counterfactual Impact Evaluation on EU Cohesion Policy Interventions in Training in Companies. Διαθέσιμο στο: <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=443303>

Prennushi, G., Gupta., (2014). Women's Empowerment and Socio-Economic Outcomes Impacts of the Andhra Pradesh Rural Poverty Reduction Program, The World Bank South Asia Region Sustainable Development Department. Διαθέσιμο στο: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/18360?show=full>

Rogers, P., (2014). Overview of Impact Evaluation, Methodological Briefs: Impact Evaluation 1, UNICEF Office of Research, Florence. Διαθέσιμο στο: https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/brief_1_overview_eng.pdf

Rutenberg, N., Heard, A., (2018). Integrating impact evaluation and implementation research to accelerate evidence-informed action, 3ie Working Paper 32. Διαθέσιμο στο: <https://www.3ieimpact.org/evidence-hub/publications/working-papers/integrating-impact-evaluation-and-implementation-research>

Stern, E., Stame, N., Mayne, J., Forss K., Davies, R., Befani B., (2012). BROADENING THE RANGE OF DESIGNS AND METHODS FOR IMPACT EVALUATIONS, Report of a study commissioned by the Department for International Development. Διαθέσιμο στο: <https://www.oecd.org/derec/50399683.pdf>

Stern, E., (2015). Impact Evaluation A Guide for Commissioners and Managers. Big Lottery Fund, Bond, Comic Relief and the Department for International Development. Διαθέσιμο στο: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/57a0896de5274a31e000009c/60899_Impact_Evaluation_Guide_0515.pdf

United States (2016). 2030 Agenda for Sustainable Development Sub-Fund Evaluation Framework, United Nations Peace and Development Sub-Fund. Διαθέσιμο στο: <https://www.un.org/en/unpdf/2030asd.shtml>

White, H., Sinha, A., Flanagan, A., (2006). A REVIEW OF THE STATE OF IMPACT EVALUATION. Independent Evaluation Group, World Bank. Διαθέσιμο στο: https://www.researchgate.net/publication/265223461_A_Review_of_the_State_of_Impact_Evaluation

White, H., (2009). International Initiative for Impact Evaluation Working Paper 3 Theory-Based Impact Evaluation: Principles and Practice. Διαθέσιμο στο: <https://www.3ieimpact.org/evidence-hub/publications/working-papers/theory-based-impact-evaluation-principles-and-practice>

White, H., Phillips, D., (2012). Addressing attribution of cause and effect in small n impact evaluations: towards an integrated framework, 3ie Working Paper 15. Διαθέσιμο στο: <https://www.3ieimpact.org/evidence-hub/publications/working-papers/addressing-attribution-cause-and-effect-small-n-impact>

White, H., Raitzer, D., (2017). Impact Evaluation of Development Interventions: A Practical Guide, Asian Development Bank. Διαθέσιμο στο: <https://www.adb.org/publications/impact-evaluation-development-interventions-practical-guide>

World Bank Group (2018). Science for Impact. Better evidence for better experience. The DIME experience. International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank. Διαθέσιμο στο: <https://www.worldbank.org/en/research/dime>

Νομικό και Θεσμικό πλαίσιο

Κανονισμός (ΕΕ) 2021/1060 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Ιουνίου 2021 για τον καθορισμό κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+, το Ταμείο Συνοχής, το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας, και δημοσιονομικών κανόνων για τα εν λόγω Ταμεία και για το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης, το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας και το Μέσο για τη Χρηματοδοτική Στήριξη της Διαχείρισης των Συνόρων και την Πολιτική των Θεωρήσεων. Διαθέσιμο στο:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32021R1060>

Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1303/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2013 , περί καθορισμού κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1083/2006. Διαθέσιμο στο:

<https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2013/1303/oj/ell>

Σύσταση της Επιτροπής, της 6ης Μαΐου 2003, σχετικά με τον ορισμό των πολύ μικρών, των μικρών και των μεσαίων επιχειρήσεων (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ) [κοινοποιηθείσα υπό τον αριθμό E(2003) 1422]. Διαθέσιμο στο:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32003H0361>

Ιστότοποι

Asian Development Bank: <https://www.adb.org/documents/series/impact-evaluation-studies>

Γενική Γραμματεία Έρευνας και Καινοτομίας:
<http://www.gsrt.gr/central.aspx?sId=119I428I1089I646I488772>

ΕΠΑνΕΚ – ΕΣΠΑ 2014-2020 – Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα, Καινοτομία» - ΕΠΑνΕΚ κίνηση (2014-2020)
<http://www.antagonistikotita.gr/epanek/>

ΕΣΠΑ 2014 -2020 <https://www.espa.gr/>

Επίσημος ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης <https://ec.europa.eu/>

Διεθνής Πρωτοβουλία για την Αξιολόγηση Επιπτώσεων - International Initiative for Impact Evaluation (3ie): <https://www.3ieimpact.org/>

Ινστιτούτο Αξιολόγησης Επιπτώσεων: <https://www.impactassessmentinstitute.org/>

Κοινό Κέντρο Ερευνών - Joint Research Centre (JRC) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής:
https://ec.europa.eu/info/departments/joint-research-centre_en

Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών: <https://unric.org/el/>

Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης: <https://www.oecd.org/>

Παγκόσμια Τράπεζα: <https://www.worldbank.org/en/research/dime/projects>

Περιφερειακή Πολιτική της ΕΕ - Inforegio: https://ec.europa.eu › regional_policy

Πρόγραμμα «Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία» - Interreg: <https://interreg.gr/#Welcome>

Smart Specialization Platform: <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/>

Υπουργείο Ανάπτυξης & Επενδύσεων: <https://www.mindev.gov.gr/>

Ε.Π.
**ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ
ΔΗΜΟΣΙΟΥ
ΤΟΜΕΑ**

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (Ε.Σ.Δ.Δ.Α.)

Πειραιώς 211, ΤΚ 177 78, Τάυρος

τηλ: 2131306349 , fax: 2131306479

www.ekdd.gr